२३३६

Shri Raghunatha Temple MSS. Library,
JAMMU

No. २३३६

Title स्तवचिन्तामणिविवृतिः

Author श्री क्षेमराजः

Extent ३२ Age [illegible]

Subject भक्तिशास्त्रं

© Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri

स्तवचिन्तामणिविवृतिः

२३३७/32

2337/F. 32 Complete

© Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri

[illegible]

भटनारायणस्तवचिन्तामणिविवृतिः

पत्राणि [illegible]

श्लो [illegible]

© Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri

ॐ नमः शिवाय ॐ प्रकाशमात्रपरमार्थभानेन।
नाभ स्वप्रथाविध्याततिमिरे समन्ते नदाभ्युदयानिमलहृष्ट
१ येऽपि किंचिन्न पश्यति भवप्रपंचे नमः शिवाय
सततं पंचकृत्यविधायिने चिदानंदघनस्वात्मप
रमार्थावभासिने ॥ ततः समस्तालौकिकानंदसंप
हाससलामनन्यसंदोहिनीभिः संविद्धाराधाराणी
भिः समन्तात्सिंचन्विश्वमात्मशंभुर्नमस्यः नाराय
ण ॥ इह यामनि येऽविवेकभूम्यादिमर्दरमस्ता
स्खलितं पदेन तत् श्रीशंकरस्तोत्ररसायनमाचक्ष
णेन च वर्णादिहेतुर्यायिव्य ॥ भवंतु इह सोय।
हे स्तोत्रकारः सततप्रसादोद्गादृनमचिंत्यात्मपर
मार्थपरमेश्वरस्वरूपसमावेशाख्यानेन विश्व
मार्ह ओंसाशिरोविनयकारिणपशूनमाहस्पमानया
जयमहासितानन्दमहिमापरमेश्वरः प्रकाशानं
दरूपः परमेश्वरः परानंदात्मकस्वातंत्र्यशक्तिस्व
रूपपरावाङ्गालिंगितमूर्तिर्वनयेव शक्त्याशिवमु
द्रमहेश्वरमंत्रविज्ञानकलाविश्वहाधाप्रमात्मयो
भावनीवाचपृष्पंतीमंडलं श्रीकंठकोपेशावीश।
भट्टारकरुद्राननभुवनेश्वरप्रख्यातिकामध्यमा
यनदन्तिरिक्तभुवनेश्वरविविधप्रलयाकलस
कलनिष्ठान्नननामरूपप्रपंचपराभासाद्वैवपूर्व
वाक् शक्त्यामोक्षैश्वरीवचावेशाभिताववभास
यन्नवरोहक्रमेणाविश्ववैचित्र्यमारचयति इत्थं।
ववैसरीप्रधानसकलप्रमात्पदेऽपि यथा नक्वा

त्मिकपरापरमध्यमाख्यवाक्रूपावियोगापद्य स्वात
पद्यन्तर्निहितः भगवान् वैखरीमध्यमाप्रशमन
पूर्वस्मरं पश्यन्तीं दशामुन्मनस्यधोकान्ताश्रितशिव
पर्यन्तव्यापिकोनाविमर्शनेनाभास्य वैयवैदकस्वा
त्मसत्तामारोहक्रमेणावेशयन्भक्तिभाजः सर्वोत्क
र्षेणानुत्तमस्वाकार्थः परार्थश्च परमः विदा
त्मरूपः ईश्वरो जयति सर्वंतनाशेषविश्वोत्कर्षेण
वर्तते कीदृक् वैखरीमध्यमापेक्षयाशोभनाख्या
ख्यानपरमार्थाद्यापाद्यमविभागाक्रमसन्ततावभा
सरूपा मध्यमादिवाग्व्यापिनी पश्यन्ती तयाऽदृश्यपर्म
नयास्फुटसमुन्मग्नरूपतेन स्फुरन्त्या स्वतन्त्रबुद्ध्या
रूढसक्रमसंकल्पकारिमध्यमात्मकेविनेनदृ
ष्टेगृणाचवर्णोद्वेजकैर्वैखरीश्रयंप्राणमपिताक्षी
लेनहूरस्मात्तिः शोधं प्रशमयन्मादृश्यमानयावदुग्र
नाग्निनपर्यन्तेरूपेवेदकतामशमनेनवेयात्मने
वभासमानयाहेतभूतयाऽस्यासिनः प्रमाभिसा
पर्यवीर्नीनः परावागात्मानन्त्वमभिमायेनविक
ल्पप्रशमनप्रगुरः पद्मपश्यन्तीभूमिमुन्मनश्च उद्घा
तापिरूढानाग्निनपर्यवामपिवेपनेनाभास्य पर
मानन्दात्मकपराहृदयपरमप्रमात्रन्तामुन्मीलय
न्नत्युत्कृष्टानि परमेश्वरत्वम्पर्यः स्वयमेवच सर्वोर
रूपस्वभूत्सारभूतः समवेशायायप्रामान्नातः यथा
स्म्नातिनीविजये श्रीकिचिश्रिंनकुलेश्वगुरुणा
प्रतिबोधितः अत्यग्नेनपश्वावेशः शाम्भवोसावुदी

© Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri

म २

तिजयति अस्मद्गुरमेष्ठिना श्रीघनाभिलाकृतापि
विकल्पहानेनैकाग्र्याक्रमेणेश्वरतापदमिति ।
श्रीज्ञानगर्भेपि विहायसकलक्रियाजननिमान
सीः सर्वतोविमुक्तकरणक्रियानुष्ठानियारतजो
जनं स्थितेस्तदनुभावतः सपदिवेषतेसापराद
शान्तभिरतेहिनासममुखामनस्यंदिनीइति य
थाकथाविहृदयहारिणानहणाभिघतमात्रवे
नकमधुरगिरापस्यातुरागवशानः साभिलाषं
हृष्यमानयायपंस्यावोदंवस्नोमोवादिसकलसा
त्विकभावदलनोनीयमानानंदमहिमाकर्षिवी
क्षोजयति तयायभ्रान्तक्रमेणायमपिपरमशि
वात्माखात्मन्यनुरणनयासावधिनिः यरूपना
दीनांस्वरूपेनत्र भवतामर्दहारिणोक्तं यथा अ
विभागानयरूपनीसर्वतः संस्थतक्रमा स्वरूपमे
निरेवान: सूक्ष्मावागनपायिनी केवलंतुस्य
पादानाकमरूपानुपातिनी प्राणवृत्तिमति
क्रम्यमध्यमावाकप्रवर्तते स्थानेषुविहतेवायौ
कृतवर्णपरिग्रहा वैखरीवाक्प्रयोक्तृणां प्रा
णवृत्तिनिबंधनाइति पर्वशक्तिमत्त्वयातो
षां भवती भवं स्तनाशक्तिप्रधानांस्तौनमार
यः स्मीतश्रीदयावोधपरमानंदमेयद्वा विद्यो
धोतितमाहात्म्यः सजयत्यपराजितः २
सभगवान् अपराजितोवि
ख्यातिमापीजयति ॥

© Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri

नमोवैत्क्षहृतयापरामृशंतःसमाविशामःश्रीः
ग्रशेषकारणाविभवप्रथाभितिःपरावैतमयलक्ष्मी
दयाविश्वानुग्रहात्मापरेच्छाशक्तिःबोधःज्ञानश
क्तिःपरमानंदःस्वातंत्र्यशक्तिःसंपन्नस्वप्रयात्
पसमुद्भासात्मक्रियाशक्तिःश्रीमद्दयाचबोधप्रप
रमानंदश्चसंपन्नत्वनंत्श्रीदयाबोधपरमानंदसं
पत्तेनचिदिकात्मानानंदक्रियात्मकाररूपेसा
शक्तिरूपेणयःस्फीतःपरिपूर्णःनत्नएवविश्वानु
ग्रहप्रवर्णाणामाहिययाग्रहमेवसर्वमितिग्रहं
नेदंतामामानापिकरणप्रथात्मनानुग्रहविश्वा
समाप्रमेःयोनितेपराद्वयमयत्वेनानुग्रासाणा।
प्रकृधीकृतोज्ञानक्रियात्मकारोपेनःएवंशक्तिम
भानभगवद्रूपस्तज्ञानरप्रथानमपिपूलोतमाहप
सहिम्नानादायस्तुहात्मनमयात्मनेनमोनंतप्र
काशायशंकरक्षीरसिंधवेःशंपराद्वयप्रथारूप
श्रेयःकरोतियःसएवस्वकृतप्रकाशवनमाहूर
कृतसर्वसंपदास्पदत्वादिधर्मयोगात्क्षीरसिंधु
रिवतस्मैनमःशरीरादिप्रह्वीभावप्रकाशनदेवतत्व
समाविशामःकीदृशायशंकरक्षीरसिंधवेप्रस
रहितनादायप्रसंरतोनित्यमेवसदाशिवस्वरा
दिनाबेधप्रपंचेतेनपरोहितप्रथानुप्रविष्टेनविश्व
मनानारूपेणप्रसरंतोविरुनादोसामरस्यात्मिके
तात्रक्रियाशक्तौयस्यनस्याद्धिप्रकाशात्मापरमे
श्वरःज्ञानंनप्रशास्त्रपरपर्यायसामरस्याविष्टमता

३

© Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri

म
१
3

नक्रियाशक्त्यात्मकः स्फुरत्येव स्वामिनो स्वात्मगोपने
रूपमनाश्रित्य शिवदशामुल्लास्य ज्ञानशक्तिप्रधा
ने सदाशिवे क्रियाशक्तिप्रधानमीश्वरे न्कारण
रूपं च शुद्धविद्यामाभास्य संकोचाभासरूपां मा
यां तदनु संकुचितज्ञानक्रियाशक्त्यात्मिके विद्या
कले च दर्शनसंकोचप्रकर्षात्म विज्ञानादशाहृ
वाद्यां प्राणापानभूमिं सकलकरणावलीसमा
श्रयभूतां मुद्रेकां पुनरपि ज्ञानक्रियासंकोचप्र
कर्षयोगिनीमतः करणभूमिमुल्लास्य क्रमात्
मनोरनन्तरमसंकोचज्ञानशक्तिमयानि बुद्धीं
द्रियाणि वाघ्राभासपर्यन्तेन रूपेणाघ्रापितानि
नैव प्रकृष्टसंकोचक्रियाशक्तिमयानि कर्मे
द्रियाणि तद्वदेवोच्चारणीयग्रासादिविषयाभा
सपर्यन्तानि प्रथयन् बोध्यकार्यादिसर्वविषया
न वाचेंद्रियप्रकाशैकात्म्यानयनप्रमुखमतः क
रणाप्रकाशमावेशपविद्याकलाभूमिकास्पर्श
होरणसदाशिवेशपदमावेशपस्वसातेन्यश
मात्मनैव प्रथयन्नीदृशावरोहारोहदोलाकेलि
ऽवमेवरतमवस्थितः नियतिकालरागनवाहि
रविद्याकलाभ्यामेवातिमानिप्राणापानाध्या
लनमुक्तविद्याकलातः प्रविष्टेन किं विदशोन
प्रधानसान्तिमविष्णुपेलमायभूतानि रतो श्रीम
वभगवान् प्रसाद्विङ्नादः ननपवचज्ञानक्रिया
मध्यनाडिश्वमपरहीत ॥ ॥

© Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri

विश्वैवेविश्वोपिपरमेश्वरः अहमस्तमयात्माप
रमानंदरसमात्रएव अतएवानंतोदेशकालाकै
रैरपरिभिन्नः प्रकाशोयस्य तेषामपिप्रकाशात्म
कत्वात् अस्मयात्मकत्वात् यंचवृत्तैनरयंपेनेना
पिवृत्तेनायमरत् परिपूर्णाएवशंकरश्चोरमिंधुः
यःस्थितस्तस्मैनमः तीरसमुद्रेणत्सहिंदुःक।
लोलनादग्नौकः अहंः समितः अमस्तमयः प्रकाशम
ननागराजस्वभवतीतितेषामपिमा सोवकारस्य
पितामहः परमेश्वरायः अपराजितः पिता श्रीर्हं
पार्वत्यामाता शंकराभिधानोभेष्टाभाताभवत् न
नेतेषामपिपरमेश्वराभेदभानास्मिपरत्वानिरम्या
त्योपिकाविदः पर्वविषात्मिकास्तनरशाक्तिशिव
भूमिषु अहंपेकपरमार्थपरमेश्वरमभेदेनविम्र।
श्यहंशीमेवमस्तर्वास्मदर्शानस्मप्रतिपातिर्णयपतिः आ
स्तोत्रपरिसमाप्तिविविधाभिः सूक्तिभिः हिषाक्ता।
तांस्तुमस्तथंस्मत्प्रयामोविकापेन प्रतिवालम्बनः
साधुविबेगोपनवानस्मि ध हृदंविकापदेविषम
पितःपितरस्मादेव असितेनअस्मात् विश्वकसमनन्त
संवदशास्य सम्यक पराहयहशापनवान् अत्र।
गृहीतवान कथंप्रतिवालम्बनःयतस्तसंमाक।
मतिपायेनवल्लभः नित्यमेवनदेकपराववंतत
एवतयापितृमतिवल्लभाः यथोक्तंगीतास्व
पिप्रोहितानिनोमयमहंसर्वसमपिंपः शनु प
नस्यैवंहृदये अपमस्मासंके अतः अतिवालम्भादेव

© Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri

म
४
५

वयं व्यवहारपदे लोकोमध्यगताः लोकस्थितिर
वगार्थं यत्किंचिद् इहस्याचारादिग्रन्थिमीलनक
याद्विषाः न यस्माकं प्रवन्मार्थं किंचिद्विशेषमातीति
द्वेषद्वेषादिभूमावपि तन्मयाप्वस्मः नतु स्माकं
द्वेषादिदोषकालुष्यं नानाविधं यद्दृश्यते दोषोपि
देवको देशस्तामामात्रं यसमाश्रितं यदपि लो
कमध्यगताः न चैव वोदिकमिष्टापूर्तादिस्त्वमः
तदपि न वर्तितीकं इति तामेव स्तमः यदपि य
गादौ इष्टादिर्देवा मे तेषां ॐ मे तदपि न थं वदर्थमे
वमेत्रयामः शिवमयात्म देवतायेविषेन्तु स्वामः य
स्मतिः यतोन यन्न मयजन्ते देवा इति श्रुतपवाय
नितिकस्य फलस्याभावात् न कश्चिभिप्रायक्रियाफ
लविवत्तेमात्मनोपरं न कृताकिंच लोकोत्तरमव
इक्रियालिमध्यगता अपि वयं यद्देहिका द्विषाः य
श्चारहस्याचारादिस्त्वमः तदपि वत्स यमेवमन्या
मदे एवं लोकोत्तरदशायोर्वयं यथायिथाः तत्तामेव
मन्यामान्तावस्तनस्त्वास्त्वमः कदस्य मदुयाभा
सपरामर्शनेमेव भवन्तीति: प्रतत्थोर्थं तन्नदुष्य
लमायपवस्यासवमतन्तलो स्ववेनावयेन्तं मंमवर्य
मः कोमेवदेवतानाविपाभेदविमर्शात्मकमहामं
वेणामिवयामः इत्थंमतिबालभ्यादस्मान्नमितं सा
धुसमका उपहितनयान् तदनुग्रहा देवहृशीप्रस्सा
केमहाविभूतितादिमेवतीत्यर्थः ततस्य सहृतम
शायोगाय संपूर्णानन्दतनवेय वियतापाससूणाय

© Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri

विभवे शंभवे नमः ४ शंभवत्यस्मादिति शंभुः
तस्मै विभवे व्यापकाय विदात्मने नमः कीदृशाय
यस्य हृन्नो नाशितः स्पर्शो विषयैर्योगः अंतर्नाना
वासनाविष्टान संयोगो येन तत एव च विपत्तवि
नष्टपत् अयात्मात्मनो मायायाः स्वरूपं पतत्तस्मै
अतस्य संपूर्णं पराहृयप्रयात्मपदस्मते तस्मत्
तये अभिव्यक्तिहेतवे एवं पाशतपस्तीस्व
पदोनेन भगवांस्तात्मैव महेश्वरः अतुयस्या नव
हृह्लानः स्थितः स्ववांतर्वासनावीन भाषणे
वाप्तोति प्रशमनपुः स्वरूपं परमतमाविशेभकि
भावीति भंगपापादिष्टं भवति उक्तं च श्रेष्ठदात्मा।
नात्मानेऽस्ति विपदाकाशमस्पर्शं मायावर्तकस्व
रूपं विभुत्वं भवतीति अनुरणाव शान्तात्मैषधनिः
एवमुत्तरत्रापि किंच भिन्नेष्वपि नमिषेयद्भिन्नेष्व
भिन्नमेव च नमामः सर्वेषामान्यरूपं तमारमे।
श्वरम् ९ ततमारमेश्वरं नमामः यतत्तोयपराम
शंहोरेण अनुग्रासांगेन वक्ताभिनावर्यसमावि
शामः इयं च पूर्वोत्तरत्र व वङ्गवचनैर्योज्यं किंत
द्विप्राह भिन्नेषु विभागेन स्फुरत्स्वपि तत्त्वतद
पिष्टयप्रमातृतदाश्रयभुवनभावादिषु वस्तुप
त नमिश्रमेकं रूपं तथा तेष्वेव भिन्नेषु प्रलयापव
स्थास्वविनष्टेष्वपि अविनष्टं अतस्य सर्वेसामान्य
पदेऽनेवैशेषिकाभ्युपेतपरापरसामान्यमति
रेकोऽस्य दर्शितः तदिदं प्रणावोवार्वमायातोऽप

© Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri

भ॰ ५
5

णावेमहतेनेनः ब्रह्माणादपि नैर्गुण्यगणायस्या
जेवेनमः २ स्थाणवे सततावस्थितरूपाय भगव
तेनमः कीदृशाय भगवत्स्यार्थः दीर्घमाशान्तरूपा
वतिनः स्वमनारूपोमात्रोशः ततोपि च ब्रह्मणः ब्रह्मा
पत्सभ्यमूर्तिनारूपतद्वेकरूपदस्मर्थः तस्मै तथा
शक्तितनावस्थितब्रह्माविलापिष्ठारब्रह्मोपलक्षि
तेयदं ३ शक्तेरूपर्यन्तेजगत् ततोपि परिव्यापमूर्तेः
महतेनयापकायापरिव्ययाय समर्थः तथा नैर्गुण्य
सत्वादिगुणसाम्यावागुणः विनकाशात्मा धर्मोस्य
स्थ ३ र्थेव प्रणवेश्वरक्रमेणास्मनातनभूमिकातिक्र
मणेनस्तनापरतनैकात्मकं व्यासमम्मनोन्नाशाष
विश्वविरेकथनमेवसततावस्थासुभगवतस्वरूप
समाविशामस्तिपदार्थः ततस्य ब्रह्मोग्रगर्भिणी
व्योमव्यापिनः सर्वतोगताः परमेश्वरहंसस्यशक्ति
हंसीमिवस्तमः ८ शिवोधर्मेणहंसस्थितिसकेरा
निरूपितनीगमाविश्वस्त्रिंसहासात्मकत्वात्तसमा
सानधर्मोपरमेश्वरएवहंसः तस्यचताहशीमेव
शक्तिंतन्मतांव्यहंसीरूपांस्तमः तद्विमशीवे
शोभरः संशक्तिमन्त्ररूपसमाविशासः की
दृशीव्याख्यातरूपंब्रह्मरुगाभंश्रेनरभेदेन
स्थितंयस्याः कीदृशस्य परमेश्वरहंसस्य
व्योमव्यापिनः महामेघराजसततस्य व्योम
वधूमातिसूमपदव्याप्तवतः तथासर्वतः स
र्वस्माद्गतिः प्राप्तिर्यस्य सर्वं च वगतिः ॥

© Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri

मसरहस्यतामकाशस्वयस्य हेतस्सवेवयोमयस
रणेन सर्वत्र गाढनः अप्यगार्भिणीहंसीनित्यमनु
चरीभवतीत्युपमा अख्याति उर्ध्वटकाशिस्तातेया।
त्मकं माहेश्वर्यरूपं तोतमाह निरुपादानसंभा
रमभित्तावेव तन्वते जगच्चित्रं नमस्तस्मैकला
लाघ्यायशूलिने ९ स्वातंत्र्यशक्तिभिर्भेदैः किंतेकार्त्तं
नक्रियायांयथोभासिस्थूलभ्यतेनमः गभत्तितनद
वच्छावैचित्र्यमितिजगत् अनाश्रितमिवाशितत्वं
नैचित्र्यंनानारूपं अथचतद्देवाविश्वतद्द्वंतत्तदितेय
नाभ्याभासमयमपिभित्तिमात्रंतत्वमेव नयाभूत
मपिचतद्दातिरिक्तमिवेत्याश्चर्यकारिविचित्रमितिव
त्समस्तंचअभित्तौनिष्पाद्यभासरूपायांमहाशू
न्याभित्तौतन्वतेउदंकितवते अप्रमानानायतिषेधे
तिषिमाप्रकारःप्रतिषेधवाची अरूपाश्चर्यात्मभि
त्तिःअभित्तिःकथंतत्वे निरुपादानसंभारउपा।
दानंमायाप्रकृत्यादिसंभारःकर्मादिःसहकारिया
मःतेननिष्क्रान्तंकृत्वा उपादानसहकारीरहितः।
दाभास्येवेतजगत्म्यपवानवेशात् अनयाश
शविद्याणतत्पमात् तदीयं परमेश्वरःकलयाश
श्लाघ्यैवेदृशेनैवेत्ताद्यःआश्चर्यं चैतत् अनुपादानं
दिप्रपंचमभित्तिकंविचित्रमिति नचैतदसंभाव्यं स
कलस्वतन्त्रपारवनिर्माणादेवि विरानवमगवर्म
त्नतदाभासोल्लासकत्वदर्शनात् एवंयथाभगव

© Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri

म ९
6

तएवानर्गलानन्दानंमानगउहाप: तथाग्रतएवसं
सारनिवृत्तिरुचितेतिसंभावयन्मायातिरोभाव
केनानेनत्रैपरमेश्वरीमेवप्रार्थयते मायानले
दरात्मस्पाणुक्त्यविमलीकृते शिवज्ञानेस्वतोऽ
गंधेदेहेहिद्दरदंमनः ९ हेमाख्यातमनवद्यहंम
पदिहसंभुर्वीमव शरीरादिभूमिकातिरस्कारेण
उन्मत्त ग्रतस्वभूर्यानदशायामपिशिवएवेदंवि
श्वमितीदृक् श्रेयोरूपंज्ञानेनः ग्रसग्धदेहिमनसि
प्ररोहय पद्धतिः तन्मेमनःशिवसंकल्पमस्त्वि
तिकीदृशंग्राख्यातिरूपायाःमायायाःसनत्वादिप
त् कलाकालतमादिवशेनजरंप्रमीतिसरस्वरम
पंततःसम्यक् मिताहंभावगानतएकारणीत्यवि
मलीकृतेविमलितान्वेसंस्काररूपाणुद्धिमायाद्वि
ग्रतएवस्वतोऽगंधेयेवकलासान्दानाकृष्टानीत
हंसोदीरनीराभ्यांतीरमाहृत्यविस्पष्टस्यनुरणनार्थः
यतश्च नमीदृक् शिवज्ञानेनः प्रयुक्तीस ग्रतएव
वरमाणीयरिञ्चेदभेदयोगिण्णुभेदिमे परमार्थ
कभावायववर्तियामोभवायते ९९ भवतिसंवे
समस्तप्रकाशात्मनारूपेणविद्यतेऽशैतिभवः न
तएवपरमार्थैकस्वरूपः तस्मैतेवर्तियामःअमी
त्वितिशिवज्ञानायतन्मेमेवभेरुवाग्रयेशरीरप्राण
पुर्यष्टकादिगुहमः कोऽदृशायपश्चात्प्रतस्कारानुमानो
पमानागमर्थापत्त्यभावाख्यप्रमाणानोमसमाहारः

© Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri

घट्यमाणोमीमांसोक्रान्तयाकृतोयः स्वस्वस्व
विषयस्यपरिच्छेदः प्रमाताप्रत्वसाद्दरूपयाग
फलमात्मसाधनभावात्स्वप्रमेयप्रत्ववस्थारूपः प्र
मातृप्रमाणप्रमेयापेक्षारूपश्चतयोयोगिनामिच
नैनतःशीलः मायेयपक्षेकृतं भवति यत्किंचित्प्रमातो
र्विभेदेनप्रवस्थाप्यते तद्यवस्थापमानत्वादेवम्
विनिहायवस्थामासादयत्संविन्मयमेवेतिमेद
प्रवस्थापि प्रभिनमहाप्रकाशात्मकशिवमध्ये
निप्रमाणपरिच्छेदयोगः भावनतएवसंभायःततो
तिविकल्पाभावात् तथात्मभावनापामपिवोक्तृत्वा
प्रभेदित्वमेवनिरुर्थवतीतिनिवेदनलक्ष्मभावेशोक्ष्व
यानेपितरूपतामाशंसितमाह प्रत्यक्षप्रेमणामीना
पेक्षणोमेतिघाभिनः उद्दृतमभरणांतभेवभव
वद्भुत्रं १८ देवभवद्ग्रहोभवमायाशाक्रेंगेभीतं
ईर्ष्यतां पद्मेत्वोतिघानदेयेनपरमाद्वयप्रकाश
नप्रभितोप्रभेदिक्षोद्दृष्टनमम प्रशमितस्वोतिते
भितांप्रतपवरूस्पांपारमार्थिकेनस्वातंत्र्यशाक्ष्मा
ममनात्मेपणस्फुरंती प्रेतीतिपूर्णाहंतात्मनिप्र
मावेकात्म्येपश्यपसमप्राविशेम एवनदाशमावर्ण
निमिष्ठट्टकरैकप्रार नमेतप्योपिचेसोमक
लाकलिनशोपवं नायत्नेमयिपक्षपातिपव
मानेदहायिने १९ प्रालोनावदहयात्मा
कलिपयजनदृद्दयाप्लासपदः परमेष्ठ
रःस्वभावः ॥ ॥

© Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri

भ·
७

ग्राह्लीतसंतमपिरंदुशेखरंयेदर्शनावसरएव
परमानंदपदंसमेपिपशुपतितेभ्योपिभवदर्श
नपवित्रितेभ्योनमः यतश्चपतेभ्यस्साकंभगद्गु
रवेकेणनमस्कार्याः ततः भगवन्भवभावकेभ्या
वभावयितेरुचिः पुनर्भवभयोच्छेदद्दलाकसेन
रोचते १४ भावकेभ्भावविदानंदघनंतन्वद्रूपं।
भावयितस्वकेनपरस्यवपक्षरुचिः अभिलाषः अ
हाकसेनमहर्षिपेनरोचते सर्वसेवशक्तिमास
नरत्नार्थः कीदृशी पुनर्भवभयोच्छेदेनकातर
वासोन्मूलनेवदूलाशका अतम्र यावज्जीवंजग।
नाथकर्तव्यादिमिदमस्तुनः कल्पमाराधनदेकाग्र
मनस्कनेनयावस्थितिः १५ अनुग्रहादेवपक्कमीप
तसानदमदभावनाभूमयनमाभूदित्यर्थः कदेकं
भेति वमेवपकः अग्रेनिजस्वात्मरूपतयाविस्र
ष्टपापस्य पुनर्यपिभाक्तिप्रकर्षात्सर्वशास्त्रवाक्येक
वाक्यताविमर्शनमगवत्स्वरूपस्तोत्रि शास्त्रासहस्र
विस्तीर्णवेदागमसमयात्मने नमोनंतफलोत्कट
कल्पवृक्षायशंभवे १६ तन्नदशाभिन्नविष्टमित
· दृढयानुसारेणविभिन्नशास्त्राशातैः वितनो
पः विदांमपरंनतमितियमस्मावदन्यः आगमः
परमेश्वरप्रणीतवाक्यैकवाक्यतयैकवस्तुना
विश्रान्तिसारसर्वमेवशास्त्रंतत्मयआत्मायस्माप
रमेश्वरायपवर्दिशाहृणीशारीरस्ततरुपंचमया
शेषशास्त्रात्मनाग्रसहिति अतएवअनंतमयफि

© Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri

ध्विंसस्वरूपप्रयामयंयमक्लेतउमादे ॰ नर
भिथ्यक्रोकलस्हननलाय ध्रुवलेविनमेव फले
नायमितप्रदयविकल्पितविविनशाखात्रसारेण
लेनेनस्पनानान्नूमसफलसोमादकाय शाखाभे
देपिनसर्वशाखाग्रेम्पयमेकंकर्मेतिस्थितावाके
केवाकनामयोलोचनयापरफलविश्रांतलमेवना
नाशाम्नानम्नापकस्पेवमहाशात्वम यत्रकंसारस्व
नस्लोके त्रयीसांख्यंयोगः पशुपतिमतंवैस्नवमिति
प्रभिन्नेप्रस्थानेपरमिदमदःपथ्यमितिच रुचीनां
वैचित्र्यादृजुकुटिलनानापथजुषांनृणामेकोग
म्यस्त्वमसिपयसामर्णवइव यतएवमतःवाप्तनः
कायकर्माभिर्विनिवेशनत्वयिप्रभो त्वन्मयीभूयंति
देहाःकश्चित्स्मामपिकरोतिवित ७ यदेतःकला
यतः ऋतंगाणावाचयत्वत्मयमेवसर्वंभावयामः
प्रतएवत्वन्मयीभावात्तिर्देहाः गलितमेदाः
सर्वदुःखसर्वंदृष्टानामिभूतोप्रपितामकश्चि
त्कदाचिद्गृहेम फलितमेनेयमस्माकमाशंसा
यतएवंविधोभगवांतेनाशयेनप्रसामान्य
त्वकर्षयामसर्वात्मिकोस्तुतिमाह जगतांस
र्गंसंहारतनवहितनिशुक्रिषु प्रतन्यायेत्वंसा
मर्थ्यशालिनेमूलिनेनमः ८ निर्गीतपर
माक्तिस्फारतेत्वायमूलिनेततएवमहाशिवा
दिकलोनानासर्वजगतांविविधजन्मप्रलय
योत्वत्रदमीष्टमामा ॥ ॥ ॥

© Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri

म०
८
8

त्मिकामुवहितानि भुक्तिभोगापवर्गसाधनेषु
निरपेक्षा तिनसातेष्यविज्ञंभितात्मने नमः इति श
ब्दत एवमुत्तरत्रापि ज्ञातव्यं केन यतीनां तु राजयो
गस्य सुखेध्येयस्य धूर्जटेः नामापि ध्यायतां ध्यानैः
किमन्यालंबनैः फलं ॥ धूर्जटेः महादेवस्य सर्वभो
गगाम भूमेवल्लतस्तनां यनिह धूर्जटोदिनामा
पि भूयो भूयश्चिंतितं किं किं न सूते श्रुतसदेववि
मता यहत्पति भवतस्तीशनामापि मोक्षपर्यंत
सिद्धिदमिति तथा यतात्मापि मत्त्वानः को पंतेषु
लकांक्षरेषित एवं एनाम मायचितनेमवाभिल
षितं पु स्माति नदन्यालंबने मनकारविषयेः ध्या
नैतैः किं प्रयोजनम् उक्तं च श्रीविज्ञानभैरवे भिर्द
सर्वं रवयति सर्वरोषिवतः इति भैरवशब्दस्य सत
तोच्चारणाद्भिवरतिशब्दस्यतिशब्दमात्रेर्भरः व
स्ततोरिभैरवशब्दः प्रोक्तः हार्णार्थं प्रह्लतितो यथ
र्थभावनां विनापि यः सततमुच्चारयति स शिव
एव भवति परमेश्वदेववाचकस्यवाध्येकायाना
कीदृशस्य धूर्जटेः यतीनां तु राजयोगस्य निस्त्रैगुण्य
महाप्रकाशात्मनया श्रुतस्यापकापापिक्षुमस्य
तपवमुखचितयस्य ब्रह्मविभिः सर्वकारणैः पे
येकपामस्य पुनरपि भक्तिभोगोर्दको तुमितहृ
दयप्राह नमो नमः शिवायेति प्रमहसाम स्थमाश्रि
ताः सच्चानंतमोभवीभूतिमपभोक्तृपरत्वपरः ॥
शिवायाविशानंदकस्वतंत्रयोगायनमोनमयते

© Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri

ग्रविच्छेदेनैव पुनः पुनः शरीरप्राणपर्यष्टक
शून्यात्मकेन हारिणा विसंज्ञामस्त्येवमर्थस
नेवतत्त्वमेवमाहात्म्यं ये प्राप्तिताः अन्तःप्रविष्टाः
तेषां भवीं विभूतिमहानन्दमयीं यपभोक्तृसा
क्ताभेदेन च समकर्तृमुदिताः साध्याः वंद्यता।
दृशा इति स्वात्ममेव अस्तनुग्राह अथवा निमेरव
क्रिमानामस्माकं कः पर्यायेणनमाप्यः कावा
ग्लाघ्मसयया किंध्यानेयेन न ध्येयः किंवा केना
मियत्नमोः ११ किंवाग्रेनेन नमो नमः शिवाये
मात्रिमेयपरामर्शानुयत्नपादमितन्नमहापर्क
शान्त्रपन भवति नाकिं न किंचिदेवनेन कला
दृशाः पर्यायाः कार्योपाः क्रियाक्रमोक्ति येनकंप्राण
नोमवसिवानापि सर्वानष्टिषयेव सर्वमनःसं
कल्पात्मकध्यानमपित्वरालेवनमेव अतंत्रप
र्यासंसर्वैरेवतन्मयाजाताः स्मः अतएवसर्वद
शाह्व ग्रवितोयमंयध्यानपवतोषितमंयंप्रसः
क्लैः सहस्रेण त्वयि मे भव वर्धताम् ११ शरी
रवाङ्मनोभ्यापारैः सर्वैरेवमासकेर्यनो भगव
नेवविश्रम्यते तेनप्रयामितपयशतिवसर्वदस्मा
स्वमस्फ्रं यिग्रसार्यो भगवान् यथाक्रमं प्र
वितोयमंयध्यानः प्रीतोषितस्वमयंप्रसः अभिन
वेशाः तदिष्वयेममपः स्मितःसशानमालैः प्रवर्ध
ता अतस्य नमोनिःशेषधीपत्रिमृत्यनयमयात्म
ने नाथायमस्याणवेतम्पनानायतानपवीतिने ११

© Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri

भ· तेभ्यः स्थाणवे अविनाशमानैकरूपाय नमः कीदृ
शाय नागो वासुकिः यज्ञोपवीतं यस्य तस्मै ईश्वरम
हति महेपि चित्रं यच्चित्रदृष्टा अस्मदादयोगतोपि
वा परमार्थफलेनाप्यपरिपूर्णाय यच्चास्मदादिभि
स्तात् पूर्णाय च भगवानित्याह निःशेषाणां ब्रह्मादि
कीटांतानां निःशेषाश्चापियः संविदस्ताः एव वाचस्
स्यादिमालाः पतिपंक्तयः तासां यो लयः पूर्णाहंता
स्मतिविश्रांतिः तन्मयप्रत्नाय तस्मै ईशानस्तान
रइतस्कस्यः पतत्व मानयच्छक्तो भवति पतन्नमा
स्कृतिसमुचितोऽर्थं नामदं अज्ञानतिमिरस्यैक
मोघंपं संस्मृतिस्तव भवतन्मतस्मात्दैन प्रसादः के
यतामपि १४ अज्ञाने शिवे काय्यातिरवतिमिरंप
रप्रभाव तावकत्वेनहैतपदर्शकोदोषः तत्स
विदूतस्वरूपविमर्शात्मान्तं संस्मृतिरेव घ्रपकं तोष
पंचशामोपायः तस्मात्तत्प्रसादेन तदेकाग्रमय
त्वायादनेनप्रमादः क्रियतां आपयोतिकालक्षप्र
शामनेनतनेदृश्यमात्रीयतां प्रत्यपिभक्तिभगवि
ष्टतत्प्रसादेनोचितो स्तुतिमहा तम ईशायनिःशे
षप्रकृपार्थप्रसादकः प्रयातनः प्रणामपियदीय
रूपीमतां १५ धीमतांतस्मविदांपदीयः श्रयणार्थ
समावेशात्मा प्रणामो पिविः शेषमप्रभोतायवर्णि
तनः प्रकृपार्थमस्तपादकत्वात दालंकारकत्वात्
णतत्वः पत्रतपा समाश्रयजीयः भूयोभूयः तस्मै
ईशायवे विधालोकिकस्तात्मायनमः प्रकर्षेण

© Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri

त् मग्रेभी मे भवो भो यो निलेयऊःखलायादृसो भ
क्तिविनाभक्तिशार्वतः प्राप्यनकिंजिते ४९ उक्त
रक्षेशाम यसंमारांहोऊःखानिग्रापिदैविकास्वप
नापारावपादांसिमकारादयस्नेषाम्पदेमग्रेः नि
रवेशषंकजिनैः ननयवतन्मपादेवसंसारोपि
मध्यात् सर्वस्यविश्वशरणस्यसंबंधिनेभक्तिवि
नामणिनादिभ ॰ श्रकस्मादेवशास्त्रकियत्
क्लेशादिननिनैनाभिभूतं किंयस्यभोगापवर्गादि
नाजितेनप्राप्तंसर्वमभीष्टंभयनिवृत्तिरूपमेवमर्थः
नयावनेदिमहत्कालदीनोनतन्नदभीष्टावाप्तिर
गमेभवमूपनेभक्तिरेवचभगवतत्त्वपरिज्ञानेहेत
नेत्यदेवमाह निरावरणानिहंहनिश्चलतानेस
यहो सयोमिकलकेषनयनाजानेतिश्रुतेः २२
किलभागमेपर्वकिलाश्रायेसच्चनेश्रावरणादा
च्छान्नसनोनिष्कलानिंस्वहायपरमाद्वैतरूपानिश्च
लावत्रकेपाद्यानेसपथ्यधानेषामेवधर्जैटज्ञेयोभ
वसिस्वप्रकाशानयास्फुरामि श्रतः केष्वेतेलोकर्त
गएवमहात्मानः येमांयथेपपत्तिलाभेदेनस्फुरत
प्रत्यभिजानेति ननस्य निर्गुणोपिशतानानेज्ञेयप
कोजयमनः निष्कामोपिप्रक्रमायःकामनानां
परंफलं ४८ श्रोकसानानात्मकगुणावभासिनोयक
प्रदिनोयःश्रनयनादिःनिर्गुणोपिसनादिगुणास्य
हमीतिश्यपिनयोतानेशकाःस्वाभेदेनस्फुरानेनर्थ
परिपूर्णानेदनिर्भरताकामेभ्यःकामनाभ्योपिनि।

© Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri

म
१०
10

ग्रंतोपि शक्तनावल्लसौंदर्येणासर्वांगं कामनानां
परिपूर्णफलं सर्वाहि कामनास्तन्तद्भोगात्मक
फलयोगिनोपि भोक्तव्यमकारणं त्वपर्यंतिकप
रमानंदह्रोपर्यवसाति तदुक्तमस्मत्प्रभुपादैः फ
लाकियाणां सर्ववाविधानांपर्यंतनलदयेनेस्व
फलेषु सर्वांयेषु नरतेषां मुक्त्यास्थितिः स्यादनवस्थ
येवेति अपि शब्दो विरोधद्योतकः अथमपि भगवत
श्रमाभावः प्रकर्षेण आह श्रीरत्नाम्रमलाभायलि
ष्यष्वत्रकैः स्वैः तन्नीरोदमेश्वर्यंतवेवमद्यहं
विभाययन्नीरोदेनतः कौस्तुभपारिजातादीनांर
त्नानामस्मत्स्यवलाभाय उपेंद्रादिभिः कैः स्वैः
नकिंचं सर्वैरेवकदर्थनानुभूतानस्यतादृशार्थ
स्वर्यानुये: तीरोदस्यप्रदायकमश्वर्यंहविभानवे
वसह्नेश्रमस्मत्साराधनासहस्रैरपिनोपार्ज
नीयंभवति भवंतेवायमनयमनेयतीरोदस्यवे
नरणात् अतस्यनमोभस्मान्तरणीमुक्तेभवतेम
वेतवते स्मता प्रमावदत्तेशांभवेशांभवेभवे र-
हेभवतेनभ्रंशांभवेनमः कीदृशायभक्तोपल
तितानंतरणीमुक्तेभवते निजप्रेष्यकाम्यमुक्तिरूप
तपास्करते तयास्मत्सोपलालितानाश्रवेनसर्वे
भयेभ्योरतांकुर्वते तथानुत्पालत्वाहस्मना उप
मम्नमत्तत्पप्रमृतिभ्यार्वभवेसंसारेयोभोगसं
परयं श्रमेवश्रमवतिमितदद्वेमोदपर्यवसि
तंभोगंप्रयच्छतः तत्पर्यः न केवलंमप्रत्रणामानां
नां

© Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri

ब्रभूतानां वक्ष्यामीत्थं संपाद्यते यावत् जीवं ज्ञा
नामयीत्याह सर्वज्ञः सर्वकृत्सर्वमयीति ज्ञानशालि
ने वेद्यं किं कर्म वा नाद्य नाने मायमयाद्यते ११ सर्व
ज्ञः सर्वकर्तृस्वभाववत्त्वमेव चिदात्मा सर्वमयीति द
र्शितानेन येशालिनेतेषां पृष्ठ्यंज्ञेयं कार्यं क्रियारूप
त्वा किं नादृष्टास्ति यत्तयाज्ञाने नायनाद्यते सर्वमेव
षांवेद्यात्मेन दर्पतेत्यर्थः एवं च सर्वज्ञसर्वात्मक
माहेश्वर्यप्रथा जीवं ज्ञकिं ग्रंलवापरमेश्वरप्रसादा
नामियतया यतः रुद्रा यापवर्ग्यं दफलं लोकत्र
यात्मकं तस्य तेनाथ्य कार्याणं कोवालिकिय तीगतेः २२
रुद्धामार्गेणाविभवाभवातिभवात्मके लोकत्रितय
विषये तस्य कार्याणां यत्नं निर्वमानावस्थं लोकि
यतोकिं परिवेदागतिः प्रसृतिरिमे तत् कोवर्तिन
कश्चित् श्रुतकोमेवतत् इत्यतिशायोक्तिपरमेतत्
भगवतोयत्नं निर्वेन्नलोकिंचित् पर्याप्तेणोयावत्
नियद्धाकार्यस्याथकर्मत्ता नेकवलेनदीपकार्यं
स्फरोज्ञानमयाकाः यावद्वैश्वर्यात्मकज्ञानमाह
मायोत्याह ब्रह्माद्यापित्य स्यकर्मसोपानमालयं
उपर्युपरियावेतिलब्धं धामननमामिते ११ ब्रह्मादि
स्तृणांतायो पियस्या तद्विधियाम पदं लब्धं कर्म ।
सोपानमालयातत्तदुत्तुंगस्थानपरंपराभिः उपर्यु
परि यतिगम्यतेन प्रयत्नापि कम्पकर्मवाकयाधा
वतितकामयिविश्रांतिभजंते नहि सर्वसामान्य
परमेश्वरपदेकार्यत्रकर्षयोगाः इमतरोत्कर्षक

© Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri

भ ॥

धीमिलाषकैः कथं तत्प्राप्यते इति ज्ञानमाहात्म्य
मपि माहेश्वरमपरिच्छेद्यमेव किंचनच्छेदेवर्म
भंग्यायदेते ब्रह्मादयस्तारि प्रपंचब्रह्मा महेश्वं
सर्यावंदसमाविष्टो इति शाक्तेनतायस्यशुध्य
नायात्वेसोभवः १४ प्रपंचब्रह्मा इति विष्णुरुद्रसदाशि
वशिवाद्युपलक्षयति तेनतन्मन्त्रशिष्टिस्यादिम
नकार्थकारिणोयेब्रह्मादयः पञ्चमहेश्वः स्वराधि
ष्ठेस्थितः यावज्जगतः प्रकाशाप्यायनव्यापारकारी
तेनस्थितोसर्यावदसमाविष्टेवप्रकारममन्यद्।
पियत्किंचित् महाविभूतिप्रकृतंतस्तवेंयस्यशाक्ते
सामर्थ्यं प्रयालतार्यवशुद्धिनासमानशुद्धमाय।
तयास्फुरितानन्तफलिनासर्वस्यशुद्धकल्पस्य
रमपुरावाभेदप्राप्तिरेवलोकोत्तरचमत्कारमयीफलं
यस्याकं सर्वशास्त्रसमावेशाचवीर्या संवित्तिफ
लभेदोयत्प्रकल्प्यमनीपिभिरिति यस्यचेवंशा
क्तिलताशुद्धिनासर्वव्याप्तितस्ततयोभवःपा
न त्रस्मात् यितब्रह्माख्यपाधाणकल्पसंपर्कोद
वत स्तुतेवमया सर्वज्ञाः सर्वकर्तारोब्रह्माद्यभुव
नेश्वराः यच्चैतेतद्रूपापतेवोधाविंचशिवस्त्वमः इति
नोदितर्षमहाव्यापकस्य भमोनतलभ्योतयस्यमातो।
नः करणैरपि हरगौरयपियस्यांनोद्गमस्तेलमो
स्तेरतं ? तेनरुद्रपरमानंदसमयंपरमेश्वरंत्स्तमः स
माविशामः कोट्यं यस्यभ्रान्तोनः करणैः चिरका
लेपरमममहत्त्वभावनायोगप्रकर्षलाद्विष्णाद्भिरपिभमोवेशुरूपाभो
गोनलभ्यते॥

© Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri

नथाहरौरपिश्रुतिविप्रकृष्टमधानेभावनाकर्मो
णाकङ्क्षिरपिपस्पृशतःदैर्घ्यसमाप्तिःकालकृताप
वापरकोटिश्चनतलभ्यते निराकृतित्वेनदेशकला
पेगात् अतएवप्राकृतिसत्वेनभगवदनेषणप
रभ्रांतान्तःकरणाशङ्काः किंचपतनपावसरेजन
मध्येसेकाभावभासितअज्ञानाकृतिमतोपिप
सप्रबलविस्मप्रमस्तिमिरक्लाविकतदीपमाहात्म्याप
र्यालोचनाभ्रांतचित्तैरविबुद्धिःपरिकेदानलभ्र
तिपोराणिकाख्यानेनस्पष्टः अपिचयस्यसर्व
भैश्वर्योपिमहात्माप्यात्मानलभ्यतेनपरिच्छिद्यते
सर्वप्रबृहिव्रलविस्मृतहशपास्मापाद्याम्बोदिताःत
नएवभ्रांताःकर्मणिस्मृतंयचनदीपमाशकि
रण्ठेउपलभ्यतेनपरिच्छिद्यते नचसकृर्यपरिच्छेदः
स्यादिति दृशारपिश्रुधुपारापिरदैशपधनाश्रिता
रिभिःपसन्नाःयदिष्ठेदर्शगमोनलभ्यतएवयल
भक्तिशाशालीनस्मर्षोवस्याहंभगवद्भेरावष्टम
भयएवेमाशयेनाह नमःस्तुतास्तेध्यानेदर्श
नेस्पर्शनेनया प्रामोचाननहंदायदर्पितायकप
र्दिने ५ कपर्दिनेमहादेवायदर्शनायपरमवह्न
भायनमः कीदृशायस्तुतोनामग्रहणे स्पृनोत्सर्
पेभावने ध्यानेनतदेकतानेनतान्मनोर्निशितनेदर्शने
नदनेनतरभावनिसासाकोरस्पर्शनेनतदिन्यानोर्म
मौनतदेकोत्स्यसाभेयद्वासर्वेभवन्मयनान्यदेदा
सर्वैरपिहृतिश्रुसरूपाविभ्रांत्यात्मिकायांश्रामो



© Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri

भ
१२
12

वानंदसंदोहपराह्लादस्फारस्वरूपायलोकिकोपि
दर्शितः समस्तादिशुद्धासिर्पर्य नेशुकमेणाधिका
धिकं प्रथयति परमेश्वरस्तु सर्वत्र प्रन्यूनाधिक
परिपूर्णानंदमय एवं स्वर्यभूमिकेषु लोकातिरे
कथनि: यतश्च सर्वदशासानंदघनात्मकमहे
श्वरमयनैवस्फुरति ततः किंस्यैयेनातिसमापि
मनसापरमेश्वरस्यैयेनत्वन्मयोस्मीतिसामि
नास्मिनिकिमुत ॥१०॥ तत्र स्वस्थादिकाविवस्त्वादिष
देयपि विनाशिनियः सयोगार्थः तेन किंनार्किविदि
तिमनसासमस्तापि निश्चितापि हे परमेश्वरविश्वा
निशायिन् त्वत्स्वरूपप्रत्याभिज्ञावशोमिषि नतव
न्मयोस्मीतिसंयममहाभिमानाहमनायासतस्वर्थः
तथाकिमहस्मासिनेवप्रत्मनिमासिने शुपिनुमा
मिन शुपितमास्मि परिपूर्णतयास्फुरामि एवं सर्वः
यदासर्वाभिमानान् जहत्यफत्वन्मयोस्मीतिस्य
येनजतिमयामृताकणमेवडस्तनोपदात्मत्येव
नमामिनवेत एवंविधाभिमानेनापितथेवविश्र
मासीमाह चिंतयित्वापिकर्तव्यकोटीश्चितस्यचाप
लात् विश्रामस्यन्सवभावकोचिदानंदेश्वरेस्मरणं ॥११॥
स्वाभाविकं चितवावस्थात् इदमयमयाल्पश्रीमद
प्राप्येमनोरथं यदेदासस्यापिममोदिष्णोर्मानदकानि
चिंतामयहृतः कर्तव्यपरंपराः चिंतायित्वासंकल्प
पि प्रतपदवयथाभीष्टमनुलपवमानात् ज्ञानकि
यस्फुटेपवासिद्धे सर्वस्य जीवनः शतिपत्मभितानानि
लीतव ॥

© Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri

ल्तनमयामर्शादेशाहमेव भवक्षितितत्त्वेन
ग्रमेवपरिपूर्णश्चानंदः नत्वविश्राम्यन ब्रह्मस्व
रूपमे वाम्युपर्यंतमपिविश्वेदानंदरसस्वत
मेवानुभवाम्यतः यथोक्तप्रत्यभिज्ञया सर्वम
मायविभवश्चैवपरिज्ञानतः विश्वात्मनोविक
ल्पानाश्रमसेरमिमहेशताः इति प्रथमश्लोकविक।
ल्पात्मकवित्तप्रशमनक्रमेणैवपरतत्त्वप्रवेशोपं
यायउक्तस्तेनोपसातिशयपापोत्कर्षेनमपि
ममापिरसत्त्वनेभवकरोतीतिभशयमेश्वस्वा
गशायः केवलंतत्त्वयाचक्रमेण ब्रह्मस्वपायः प्रो
ह्मामारयतीति तथैवेह स्नाहकारे गाक्रमेणाक्र
चितोभावः चिन्तावितेत्यपपाठः नचैर्वविम्रया।
मानोपिप्रमेयभाश्रुमेतीत्याह मस्माभिश्चेत्तुलो।
कोपकलामात्रेकथनेव ध्यतेश्यकिंसूइयोनव
स्तादिभिरपिश्रमो ११ यस्तुवेश्यत्रुपोयीवमायान
यतिस्नाकानोके नचैवतन्त्वयस्यमेश्वरःपरप्रमा
श्वेकरूपोनकदाचित्स्मयतामेति श्रूयथाश्रूयता
एतरूपस्यकंपश्येभवाभवातिभवरूपाविलोकी
श्रस्यकलामात्रपरिमितोशरूपासात स्थितेवेन
वस्नाविशिवेनेनः नउतेसः स्यात् पौरुषकम्प।
तेणवनविषयीकृत्वः नतदेवपणकारदृशीकाः
स्पः सर्वाश्चैवापरीक्षयः सर्वाश्चैवापरीक्षयः सर्वा
त्मकाविदेकमूर्तिः परमेशास्तनः सर्वशास्त्राणि
नेवापीतानिश्चितानि रतिनहिवारयराव्यपत्र्यक्र

© Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri

म
१३
13

कारिणापव अन्यथा वाच्यपक्षांतमेवेतिनाभा
विष्यदिदंयदि कः क्लेशो देववागनेनेष करिष्य
न्नपीस्तदा ४८ वाञ्जनानिनिशृह्रितमात्रिकक
त्वरूपतामिवदर्शयेत। यास्वकहोलाः वस्तुत
स्तुशाहूताशिशरीरमयतामात्रिकत्वतत्त्वरूपवे
शेनात्मैव प्रतायेघतनाभविष्यनप्रत्यभिस
त नकैरवस्तथीः प्रामाणिकपतद्विवारेक्लेशो
कफलेशावत्स्यत यद्यपिवस्तुतोविश्वमयस्तेन
ष्याप्येतत्स्वरूपमात्ताकारयिताउपदेशेनमम
प्रसादः क्रियतांतेमेत्यमाशीपतो यतस्तत्व
सादविनाकेनापिध्यानधारणादिक्रियाक्रम
णामीदृशाविचाररूपयाकयापिविदपिवाउद्यते
साहार्यः प्रस्तुतसर्वक्रियाउदिहप्रयत्नमयपवत
त्स्वरूपंभातिइतितत्वत्यत्नमयो यमुक्तः एवं
प्रसादः क्रियतामितिमनदाह कर्मेयाकर्मणाकेन
कयावाप्रज्ञायाविभो हशेपोमीत्युपदेशेनप्रसा
दः क्रियतांमम ४९ पवंप्रार्थ्यनामरमापि लब्धत
त्सात्ताकारोऽयथ्यापेनैपितत्संस्कारवृषितेनतत्स्व
रूपंलोनमाद्ध नुमोनिरूपकार्यायधैलोके
रूपोकार्यविरोम सर्वस्यस्पृहणीयायनिस्पृहा
यकपर्दिने ५० यातरिक्तस्योपकर्त्तुः उपकार
स्यवाऽऽभावान्निरूपकार्याय अनुपकार्याय अ
नपवस्पृहणीयाभावान्निःस्पृहाय कपर्दिने ज
टिने पतस्याभिधानेनिः स्पृहत्वोविशेषणपाते ।

© Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri

एवमनुपकार्यायास्मद्विधायापिच सर्वस्याभीष्ट
संपादनेन त्रैलोक्योपकारिणा अनयैवस्व
हरणीयापायनिकाराणामेव स्वस्वरूपनिर्मलीभा
वापादनेनास्मदनुग्रहीत्रा त्वमेव शरीरादिनु
त्तमरत्नेन लोकांतरोत्कर्षश्चैव भगवत उक्तेः र
र्थं भक्तिसंपूर्णामात्मानं सामान्यात्मा साधयमान
ग्राह अग्रेहीहैव त्ताता मे यकार्याय महतेमतां य
पानं तत्फलं भक्तिं वर्धति त्वय्यमी विभो यः हेत्वा
मिन् सतामनुगृहीतानां मोग्रेहाग्राम्यंयदे रक्तानाम
रुधना अथवत्ते रक्तानामवक्लेशसंमरणायाणा इ
नभूतं ब्रोतेत्रं प्रीतं ज्ञातवो हन्ता मे यामिति सात्मम
पलजयभावा महतेन्द्रेभदाय कारायस्यपोजना
य पयारेनरक्तातयाहेननाश्रमीसंलोभक्तिसेवाह
तिविरूफलमवाकाम्यागेनत्वयिदेवेवर्पतिवीज
वेद्गदरयति कीदृशीं भक्तिं अनंतपरिच्छिनेन त्वसेर
वापादेवत्वदेकावामिरूपंफलं यस्मात्तां एवमी
दृश्यांतत्स्वरूपनिधानशापि अप्रमेकान गाहयति
येनेनस्मात्ययेवयामोहितारस्मात् मर्हत्नीयम
हेस्मापानवमाप्यमयाहेनः नहानेलिखिताभे
पिमुयोलोकः त्याप्यते ४४ महतीरुचितकमार्य
याग्रस्यानिःमाप्यिन स्वरूपोपपन्नपरहतः आक
दितनत्वहादिःमृगः ततोविवेकोमत्याप्यते तद
क्रोधमायामपिनत्वमयो भवति तदेये सर्वच
त्वमेवकत्वस्मात् आरभेभवसर्वस्वकर्मवाकरणे

© Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri

म
१५
15

दिवा विश्वमस्तु स्वतंत्रस्तकर्ता नत्वेककोभवान् ५५
हेभव सर्वत्र शिवादिकीटान्तप्रमातृसंवेद्यनिर्म्म
रेभवापारे यत्किंचित् कर्तृकरणादिरूपमिवा
भाति तत्सर्वैकमेवा त्वेवस्वतंत्रस्यकर्तुःप्रभ
भासनात्मनाक्रियया भासितत्वेन कार्यंभवत्
यदिस्वयैवमितक्रियासाधकतमत्वादिनाभा
सितत्वात्कारणादित्वस्य सर्वत्र पुनरत्रनानाक
रकैवेविद्यात्मनास्फुरत्यपि त्वमेवैकः प्रत्यये
तः स्वतंत्रः कर्ताप्रत्यस्तत्वदाभास्यत्वादेव प्रत्वं
यइति कथंस्यात् यत्प्रत्यक्षादीनांस्रष्टादिकर्तृत्वं
तत्तेषांत्वदुर्व्यापितत्वदभिमानमात्रत्वेन यदु
क्तं श्रीविद्यापिपतिना तत्रैतत्रमवग्रहैः पदंपश
तोष्यपरमेतरस्यपः साधनस्यनिजभावनाग्रहे
हेतरचभुवतामरोचयइति यत्पवमनः त्रिगुण
त्रिपरिस्पंदहेत्वग्रस्तंजगत्त्रयं उद्धर्तुं भवतोऽन्यस्य
कस्यशक्तिः कृपावता ५८ त्रयाणांसत्त्वादिगुणा
नांयः प्रकाशप्रवृत्तिस्थितिमात्मास्त्रिविधः परिस्पंदः
तद्रूपाणियानि देहप्राणपर्यष्टकगतानि शांतो
ग्रस्त्रामूत्वदुःखरागद्वेषजनतंमरणानिहेतू
नितैः ग्रस्तमात्मसात्कृतंजगत्त्रयंजागरस्वप्नसुषु
प्ताविदंगंतवकृत्तरूपंतत्तुर्यातीतपदमवलंब
यितंतद्वेवाकार्थ्यमंत्रमेरुस्वरादिभूमिश्रमा।
हात्म्यंजनकाशक्तिः सामर्थ्यं कृपापिवापिवान्
निहतायात्मनात्यस्यकस्यापिकदापितदृक्के ॥

© Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri

आचार्यदेहमस्थाय शिवः पाशान्निकृन्तति शितश
नमस्थापशोत्तरे प्रगृह्य शिवः सातात्मेवशनेले
शुक्रवानितियतस्स्वमेवविश्वानुग्रहेणपवंव
दैकभावनाभावावेवगुणादिधाविनाद् द्वेवापि
देवाकोरोपस्त्वामात्मयः समाश्रितः गुणोपिच
गुणाः कोन्यस्तानात्मयः समाश्रितः ५॰ हेदेवविश्व
श्लेशादिपर विषयस्त्वावानपिपुः वेदैकम् ॥
विमर्शमयः स्वगुणावानेव यस्त्वपाडिमवैराग्या
दिगुणाउक्तोपितत्वाद्विमर्शमारः सदापीशोच्यः
मात्मापवसमाश्रितः सम्यक् प्रभेदापन्नासमसमे
तात्रितः आभिनिविष्टः अतम्र रागोपलत्वग
नाग्यमस्तत्वपवपाः स्थितः लाभायापिनमत्वसे
त्वाभावतवनायमे ५६ त्वचेवनन्तत्वयिवफले
व नमः स्मेनेनभगवभक्त्त्वेकमेवदक्ष्यामि राग
स्पृहा लोभः सर्वेसवमोरतागा त्वद्भाभावत्स
भाविमः आलवनं विषयोपस्य ईदृग्रागलोभाना
तभावनाविश्वद्धरतीमाद अहोमहद्विदंकर्म
देवत्वंभवानात्मक आत्रत्वलक्रिमियस्मिनापृक
येयिक्रियतकः ५९ वेदिकमोतिष्टोमादिभाव
नात्मकेकर्मणिमिहर्गप्रदेहिजप्रवाधिकृतःत्वा
भावनात्मके कर्मणि त्वभ्राभजापतेः कम्पतेत्व
दिवृद्धयेवभुमर्योविश्वमधिकारिकृतमिस्थीशा
त्माघातिरेकधनिना प्रमाभिहततात्तं भगव
नोग्येनयनाश्रभुतरमोप्पमतोकिंच आरंभःस

© Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri

म
१५
15

र्वकार्याणांपर्यंता। सर्वकर्मणां नदंतन्हेतयाधि
यास्तैर्वेशापिय:पधि ५। देहेशास्तेतंत्रत्वत्संवि
देवसर्वेषांभोमापर्वेगादिकार्याणांनह्यापरा
णांवधारंभसमानिमध्यानिवेति यथापितत्सं
विद्विश्वमाभासयतितथापितदाभासतयाभ
के:कोपिमहिमास्तीमाह यावडूनरमाह्वादस
ह्रस्वगुणाविस्तर:त्वमक्तिरसपीयूषानास्वनाय
यहृशपते ५। यथडूतरंयावडूतरंहेनाथ्यपार्थनी
यस्वरूपे समावेशात्मापत्वभक्तिरस:सएवपर
मानंदमयत्वामीषूवं नतोमत्रनकापि यावडू
तरेकमाकमेप्राप्ताप्तानांचसकीरणांप्रानंदस
दोहानांसहस्रगुणानि:संख्योविस्तरोविस्तारे
हयथेि त्वभक्तिरेवानंतानंतरंपरहूकृष्ट:परमानंद
संपदोवितनोति अत्राघोत्वयपाठ:विस्तरशति
शाह्रविषय:शाह्रश्चित्य:प्रथनेवावशाह्रोशत्व
शाह्रविषेयनियनत्वात यत्नपर्वेनेन उपसे
सनकामायकामायतिमनुत्वेते अवतंसित
सोमायशेमायस्वामिनेनम: ५। सहडूमपादे
ध्याह्वांतअयात्मावर्ततेय:स्वामीचिदात्मामहे
श्वर:परशक्तिरूपनिजोनमोगसेगामितसम
स्तमेयवेद:अतएवव्याप्तितिक्ताश्चनीयार्थमा
वात् उपसमीपेप्रात्मव्येवसंस्थनकाम:स्वेद
यमकारनिरतन्म:अतएवपरिपूर्णोनात्मत्वे
मायानिंमूर्तिक्रियावैचित्र्यविस्तातितनवतिन

© Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri

स्वात्मनिप्रयत्न यः तस्मै नमः स्मरान्तरेणाक्रमेर्ण
र्घः वाक्येन मदयमनमथाय ग्र्यायातिग्रागामि
नेश्रुभं कान्तं कैलासादिषु नित्यप्रवर्तमानप्रमो
दनिर्भरक्रीडामयं लोकान्तरप्रभावैर्विस्तारयि
रे उमादेहार्धधारिणो प्रनंचद्रकलाभरणाय
नमः स्मर्यः ममयद्यहाद्दितोपिव ग्रालेवनोदीप
नविभावं सद्दृशां सामान्यं यदुगारान्निविष्टनमिवा
कृतिसर्वेपिप्रतिद्वंद्वयोः स्वर्पश्रमः श्रयवत्पस
मनाभक्तिमनः पारिदृशां स्वरूपप्रबन्धेन प्रशामि
ताः सर्वे कामा अभिलाषा येन ततएवच काम।
यतिसतत्वेन सर्वेकालमेतल्लक्ष्मीसमालिषमयं
दर्शयितैव्यापिनेन मदस्य यत्पस्मार्यः एवं तावद्र
कृद्रविणापरिरक्षाश्रवणापवादिमनत्यापिन्तयदि
वशृतेनेत्थमायाशङ्किः मा विस्मृत स्वरूपकं शानि त
त्र किमशक्तः करोमीति सर्वज्ञान ध्यवस्थितः सर्वा
नुग्राहिकाशक्तिः शोकरी शरणं मम ॥ क्रीडामप
परमेश्वरमायाशक्त्या कथयाचितं ग्रुर्थान दशापा
यामोहितत्वाद् अशक्तः किमहं करोमि न किंचिदिति
सर्वत्रशरीरमनोवाग्व्यापारेषु अनध्यवसिपनः कृ
शाण्यवमायसं गृह्णानः परमेश्वरनियोगतः के
दिशी कस्य मम प्रपयाहं यश्चात्मक श्रेय स्करणाशा
कारमेवपिनी शक्तिः सर्वानुग्रहैक प्रयोजन नाश
रणं सैवमामुद्धरिष्यतीत्यर्थः। न चैवं व
क्तव्यं शंकरो नुग्रहैक प्रयोजनः। ग्रनन्तक मिदी

© Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri

म १८ 18

स्थेयोमोहकोभवीष्यतीति यतः गुणातीतस्यापि
दिष्टनिःशेषातिशयात्मनः लभ्यतेभवरूपेश
पः प्रतिनियितत्व ॥ इदंभव प्रकाशोकात्मना
रूपेणनित्यावस्थित सत्वादिगुणयोगमात्रा
मातरणानानाताभवति तेनगुणातीतः सतेव
चिदेकमूर्तिरिति ताहशस्यनवक्तुंशमाशेषिकः
प्रतिनियितस्त्वोऽस्ति चितोभेदकस्यकस्याप्यभा
वात् अतः कथंपारिपंथकेष्वराशंका अतएवप
रमेश्वरः सतेवस्तुकतानेवेककोभवान् इत्यादि
नातिदिष्टनिःशेषातिशयात्मायतिपादितस्यक
लोकर्षस्वभावः गिनिशेषपाठे समसितसर्वाति।
शयः महासामानेषिचिदेकमात्ररूपश्चात्माषस्येति
योज्य अतश्चतवैवविशेषोमाययाकविरुस्याने
विमोहमानातव्यकाशायनामेवतारेकेदाभः प
हरः निर्द्वन्द्वेनिरुपाधौचतयात्मनिसतिप्रभावप
वेद्यामहद्यापिमाययामेययानव ॥ हेप्रभो
हासवत्सल निर्द्वन्द्वेपरमाद्वयरूपे तथादेशकाला
कारैभ्यः ज्याधिभ्योनिष्कोनेवापिमहादेवे ननुपुर्य
प्रकाशरूपे आत्मनिसति तथावेननिखिलपानि
ह्यपिनेपिवयमप्यरेहशी प्रबोधधारामपिहरग्र
पि नववसिनः प्रमेययामायपावेष्णामहे अतः
स्वामिन् तवैवेनाहिदितेकृते तेतथाकुरु यथाप्रपं
मायासंसारोपिप्रस्ताकेतदामानोपास्याततइकं
मयापिसमस्तोवे उन्मीलितापिशानशदालितापिसह
स्तशः।

गोनासेवाप्रयोदेतितेषेकः शरणं शिव इति नैवे
नत्वशं ससंनेडरासदेयतः अणिमादिगुणावाप्ति
सेदेश्वर्यं मवत्तयः अमीभवभवड्क्तिकल्पपाद
पपलवः ९६ अणिमाद्यवाप्तिः ब्रह्मादीनां सदैश्वर्यं
सदाशिवादीनां मवत्तयः स्तुत्यमानोऽस्मै तेभवक्ति
कल्पहत्तस्य पल्लवाः ननकुसमानि फलानि वा कु
सुमेस्वस्यनवृक्तिमयंतं फलं तत्वनमेये तेव यत
स्व भवतस्य पल्लवके पल्लवाः ततो भवभक्तिभाद
मस्मांके तन्मसादान्मा पामं स्कारा व श्यपेन्दस्तीति
आशयशेषः रक्तैंचविमानभैरवे भक्त्युद्रेकाहि
कस्यपारदशीजायते मतिः साशक्तिः शांकरीति
संभाव येता ननः शिव इति एवं भक्ताइकोतेजि
तोगलितनिःशेषदेहसंस्कारां महेश्वरतन्मयतां
मेवाशंसना हे पापादिकुवनतामिसर्वः केनैभ
वन्मयः शतिलग्नोपिकदिवेलपामेनाथकथानं ५२
दिशपेतेयतिदिक देशाः यः कोद्भमूर्तानादेशः कि
यान्मावाकालः ससर्वः शेमानताश्चिदेकात्मैव
सेनेन मायेनलग्नोपि आसादितोपिविश्वमयः वे
कहि कादातस्यभेगतितं सतनमदेहसंस्कारा ।
कल्पविश्व नवदात्मसभावं कदाशामहेन्येनव्याप्यमे
मित्स्मानामादिशनामितिगाढपरिचयप्रणय
निर्भरीकिः पुनरपिभक्तिभरेणनमस्कर्तुमाह न
मः प्रमनसद्यतमानमेकनिवासिने भूरिभक्तिस
तोगायमहाहंसायशंभवे ५८ शंभवेमहाहंसाय

म
१२
17

नमःहंसवंशायभवत् महत्वेनसर्वेतेजसाकत्येर्दै
यासर्वपदार्हिप्रसाकारःसोचिनसर्गसंहारस्वरूप
हानसमाहानयर्मताहंसाःशेमुस्तेनेषामपि
सर्गसंहारकृदितिमहाहंसःयुतएवश्रीसर्वदे
शिवार्यमेणाहंमस्तस्तुयक्रम्य आत्मावेहंसर
स्यापकर्ञ्जकोहशायशेभवे प्रसनेभवभक्तिभरेण
नाविकेर्यनिःसंशयपत् सहूतानांतभवनात्म
कभवचरितानांमानसंचेनस्तत्रैकस्मिनिवसते
ग्रागृहितात्मवेनस्फुरतितात्धोस्मिनयत्तस्मेनर्य
भूरिःमहतोविश्ववैचित्र्यात्मामायाभूतेःविभ
वःतयास्मिनेसंवरंप्रंगज्ञानक्रियात्मकशक्ति
पेयस्यतस्मे महाहंसायसतमानसाख्यसोनि
केसीभूरिभूरिवत् स्मितांगोभवतोम्नुरणना
यःश्रुतस्य सतोहतनमस्कारोतिःसूहाशोषभवेय
नात्वेद्यायदीपिकामेस्तनाय्यवभक्तिदीपिका ॥
हेनाथ तद्भक्तिरेवप्रकाशकत्वाद्दीपशिखात्वेहा।
यस्यभवदीयमहाप्रकाशस्यदीपिकात्वं प्रभिवं
जिकात्वकोहशयसो सतामहतातमस्कारान्तःपुर्वं
तिकटर्यताययथा तथास्त्वंशेषभवेयनेसं।
सारदारु यथाःदीपशिखाहतनकज्जलात्मकत्व।
मस्कारांतिरहनयसमस्तवर्तिःचटादिप्रकाशयत्व
नोविलक्षणेयमहोयदीपिकोतिव्यतिरेकालंके
रःपुनरपितूयणानेरेणविमर्शनात्वा विस्तानेक
महोजगर्भत्रैलोक्यनाटके प्रकाश्यस्वरसंहृतेनर्त ॥

कोयः कश्चिः तमः ५ः हेद्दर विश्वसंहरणपरम
वाभवातिभवद्गपंत्रैनोकोवागंगहार्यमातिका
दिविविधयर्भयोगानाटकमिव श्रभिनयका
यमिवप्रस्तावप्रक्रमसंहर्तैपशमपितुवतोर्म
कः कविः प्रजापतिः तमः न कश्चिदिमर्घः कोट
शोविशिष्टमुमादिनिग्रनेकं मनोतत्वेनप्रदर्शपर्म
नानांभावानांवीजमापाप्रक्रमादिगर्भैतर्यस्मर्न
दकारवकाव्यविशेषप्रस्तावनायां श्रुवेसंधि
नाप्रस्ताव्यसंहेपेणोपात्यसंहृतैनिर्वहणांसं
धिनानिर्वाहयितेकश्चिदेवयाताश्रयिरूढः कविःश
कोभवति नप्तवैः यदाहः नाटक कोटक नाटकं
विसृष्ट · · संवेधवीजादिकमपस्मिन्नो
धौ · गर्भावमर्शनिर्वहण · · · —
नाऽपलाभादिः प्रयोजनादीनिगर्भसंधौनि
दिश्यते यदाहभरतमुनिः वीजंविंदुःपता
काचप्रकरीकार्यमेवच अर्थप्रकृतयःपंच
गर्भसंधौव्यवस्थिताःइनिपद्यांस्वरूपंप्रदर्शय
मानः श्रेयवैतन्यमानपत्प्रकृतानुपयोगी
नितोके यतोनाम्नः कश्चिदेवकर्ता तमः ततः
नमः सदसनोकर्तेप्रसत्वेसतमेववास्तवाया।
यास्वतंत्रायव्यपेक्षैर्यकशालिने ९ सतोविद्य
माननांजगद्दतिनामप्यांनांश्रसत्वेसंहा
र श्रसतांवासत्यनताम् ॥ ॥
॥ ॥ ॥

© Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri

म
१८
18

प्रक्षेपात्क्षोभ्यमानोमस्वेत्रनर्जनेनेकर्त्तुंशक्नेया
य अनन्यापेक्षसामर्थ्याय नम्या अत्र संतंशानांसर्वे
षामेव ब्रह्मादीनां यानिशापयस्येषयोगिन्दा
दविनाशविभवः तेनाभेदेन स्फारभिः एकः अ
द्विय: शान्तेनेत्रावतेयत्लसे भक्तातिशयप्रका
शितत्तान्विकस्वरूपभगवन्नेत्रनरपिस्तोतमा।
ह यैलोकेऽत्रयोपावानानन्दः कश्चिदीस्यते स
विद्रूपस्यानंदेदेवमानंदसागरे यात्मातसरू
पैवैलोकेयोपवानितियः कश्चित प्रशिवान स
कलप्रमातृपर्यंतमानंदः स्फुरति ससर्वेपवषुष
विद्रुः विषयाणांचकीयोदपरमानंदसागरमपर्य
न्तानंदसमुद्रंवंदेसमाविशामि इयं चतत्तयोरिमे
लानंदेपिएकाग्रीभावितचित्तः परमानंदमा।
विशामि योगिजनः इत्युपदेशादिगर्थिता यथोक्तं
श्रीविज्ञानभैरवे जग्धिपानकृतोल्लासरसानंद
विजृंभणात् भावयेद्भरितावस्थांमहानंदस्ततो
भवेत् इति यतएकशोदेवस्ततः अहंब्रह्मादयो
यस्माय विश्वाक्रान्त्यसंकथ नमो नमः शिवायेति
जपेन्माहात्म्यविह्वलाः ११ विश्वक्रान्त्यसंकुचत्कृत्ना
नंदैकाग्रीभावेन माहात्म्येनजपावशास्मिषितेन
आनंदेन विह्वलाः विस्मृतव्यवहाराः किंच निष्का
मायापिकामानामनंतानांप्रदायिने अनादिनिषि
विश्वप्रभोलेभवनमोस्तुते परिपूर्णानंदत्वादेव
कामेभ्यः अभिलाषेभ्यः निष्क्रान्तायापि विविधकामा

© Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri

पवर्गात्मकानां काम्यमानानां श्रर्थानां संपादा
काय तथा श्रनादित्वेपि विषयादिभूताद्वितीय
रूपत्वेपि नित्यत्वाभिमतासितस्य विषयभोगस्य भू
तस्य भोक्ते च मत्कृते यस्य कामानसंनिमकथंता
न्दाति यस्य श्रनादौ श्रानंदनशीलः सकथं वि
षयभोक्ताद्यादिनिविरोधालंकारः किंच त्वम
त्रिभुवनारंभमूलप्रकृतिमीश्वरं त्रिसंहत्वोपका
रेकेयतः संपूर्णधर्मणः त्रिभुवनेश्वरवत् नत्वारं
भमूलप्रकृतिमिति सर्वकारणकारणं श्रतएवश
रीरसंबंधश्रप्रतिहतसामर्थ्यसंपूर्णः सर्वातिशायी
धर्मः स्वातंत्र्यात्मा स्वभावोयस्यतस्मात् केद्वोप
कारंवोचितेनस्वधेलाभेनालिंसिरन् नाधेयरन्
सर्वेद्रियलायाः महेश्वरेणाववितीर्णतनहि
भूतिविरुषःकृताः श्रपिच मदाश्रयपंकजे
श्रुमायेस्यमलिनीकृताः स्तनेयसिंदरसीदेनिम
नयत्वं शिवेस्तेमः ११ पर्यवासितमया कालान
महत्स्य गुरुषापिश्रर्थे पक्वेश्रुजगादेचावादि
प्रयोजन संकटेश्रविषयेश्रुमोहादेवेनमायाका
रेणामलिनीकृताः स्वगितनातिकथप्रकाशा
मनयः संविदोयासिंमस्तेनविमृष्टमात्रेप्रसीदं
तिमायाकालछ्यमुत्तितानवज्ञानवमः जाये
ते शिवेश्रयोमवत्स्मः श्रभेदेनविमर्शामः स
र्वेमेतत्वयेवमत्कृगणममाह प्रभोभवतएवेद
प्रभुशक्तिरभेगुण ॥ ॥ ॥

© Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri

म यदिक्रयाप्रतापेनैवलोकस्यर्मनेयोदयो इच्छयैव
१९ योजनायपतयोद्यत्कृतस्यक्रियदेनतत् प्रत्यस्त
19 त्वदेकार्पणत्वातिभेगशक्तिरेवेमर्थः नवचेयत्रे
रत्नेस्यातेअभिमानात् ऊकर्माणियत्तुदिश्यदेवस्य
त्वत्कृतेपरम् सत्कृतस्यापिसाकृतेयतोमयत्न
सोसिमोः ९८ देवाः कोउपादिपरः परमेश्वरएवाहम
वामिदंकरोमीतिधियाक्रियमाणंकृतमितंनिषि
द्धमपिकर्मसत्कृते यन्मत्प्रश्नमेपादिसत्कृतमपि
फलाभिलाषपूर्वितमानसन्यायाक्रियतेतत्कर्म
ति भगवद्भेदभावाभावाभ्यांप्राकरणातेदेवस
कृतमपिफलानुकृतनपोवास्तवलत्वतंसोसिमो
चित्पेनानुत्तरपारमेश्वरस्वरूपसाहात्मात्मामिश्र
रवीभावेनविमृशति यतईदृशात्वमतः पवमुक्त
गृहीतोसिइत्येवकयासिनः इतिमक्रियमाणार्न
धर्माधर्मावितिधूर्जटिं एवसर्वदशास्वविकल्पेनस्फु
रन् मुक्तागृहीतोसिसात्रीकृतएवासि एवंवह
ष्टोसिमातान्कृतोपि सर्वदेवविश्वकाशरूपतया
स्फुरन्मयासिस्फुरसिन्नः अतएवनानास्माकंकृपा
सि नकाचिदस्वरूपंगृहयितेशंकोपिसर्वेसस्माकम
स्मयेवमेव चकामनं ष्ठितमोहशानसन्नेतादृत्तव
त्समावेशात्मनाभाक्तिरसेनयन्मामानतः पदीयि
नेषुविदः तेधूर्जटिमहादेवपार्वतीरामसेन अत्र
संगति सर्वदशासुसर्वतेअनत्रपविनाशात्ति
यवपानंपराणमस्योति अतएवयमाःपरइविता

शून्याः विदृक्षात्मानश्च किंच स्वमलास्यपन्नः सा
मेरोः शुक्लः परतः परं यस्य वेदात्मिकास्येपमरे
गंभीरस्त्वनरी ॥ रागादिवेदनयस्य यत्यं शुक्लं त
दभेदविमर्शमयं वेद्यादिप्रयतिमात्मकप्रथा
वेनेनोरूपेतनोपिपरं वेद्यादिमरूपं वासूक्ष्मः प
स्परूपं वेदात्मिकाग्रज्ञानियोगाः कर्मकांडदेवता
कोऽज्ञानकांस्वाकेकावाकातात्मानस्यकेचिदे
वयाप्यवान् गंभीरा वितानमानंदं वृद्धेति वेदा
नेभुयतियाद्दिनहस्यापरमानेदविश्रांतिप्रदर्वं
नेदृशीएवमभिदधतोयमाशयः यन्नियोगरूपा
त्मात्मायं वेदार्थः सन्नियोक्तविश्रांतिमानेऽ
पपयते प्रत्ययानस्यश्हस्यमरायेतायेवने
नियोक्तवंवास्यात् नियोक्तवंचभगवतोगायो
येवाक्रमपिश्राविपलआमचेत्पने यदभिप्राय
म्रातिमित्यपपाठः यथापरमेश्वरस्तत्वदेस्ति
द्विनाशाश्चोषभ्रांतिमुद्रायामिदं ज्ञानानंदे
विहृणोति तथाप्रस्माकमपिमायामुद्राविर्त
मितात्मानानंदमेवप्रकाशयतित्याद ॥ यस्मा :
प्राप्यन्तपर्यंतविशेषः केमेनोरथैः मायामे
कृतिमेषेणामसंस्तोपानं नः शिवः ॥ यस्माः
विदभेदाप्रथात्मनोमायायाः पर्यन्तस्य विशेष :
परकाष्ठाविदद्वयमयत्ता प्रामितलक्षणाःकेः
वलादिभिः प्रमातृभिः कैः ॥ ॥
॥ ॥ ॥

२१

© Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri

भ
२१
20

मनोरथैः प्राप्येत सर्वस्य मनोरथानामप्यविषयः
तां मायां पकनिमेषेण भ्रमन् स्वरूपान्मेषमात्रे
णैवापहरन् शिवः श्रेयः प्रादः नः प्रस्मान् पात् मा
यां संकारणो च पश्यतान् यथा अस्मोतिर्नाम्नापिना
वतिष्ठते मायापर्यंतविशेषोपाभासकिमानामेव
दर्शनेयाभ्यः तत्र कदैवाति वैराग्यस्यातिगुर्वीस्ता
नस्यापरमोश्रियं नेसस्ततस्य पेराकोटिकोटिविभ
तां तत्प्रभुः प्रभो ॥ हे प्रभो परमेश्वर वैराग्यस्यावि
षयैव स्तास्य गुर्वी काष्ठा या मां सर्वाशिष्ट्वा त्यपर
मपि स्तृणवन्मन्यमानानां नागतिप्रतीति नयानान
स्यतेनावबोधस्य परमः वैभवकल्लाकलपाश्व
नाकल्पसितलानहामाविश्वानीरोणविश्वमयवि
हानेदखल्पस्तंत्रमतनावभासपरमाहयस्त
स्य यथा रूपा श्रियं परां विभूतिं तयोरेसहस्यपयो
कत्वानतस्मीभास्यपायान्वेषणावेमुख्यमेवपरां
पायायिरूढाकोटिसकलगुह्यसेव ध्यानायपरह
स्तनरूपा यदाहस्म कश्चित् अपरो तं भवन्तं सर्व
नः प्रकृष्टात्मीन येरुपायाः प्रतम्यंतेरूनेताना विद
न्ति ते इति एवं मोहग्रीतिः सह तत्त्वस्य परां कोटिं वि
श्रांतिपविभक्तिवहंति तेषां मायापरहस्तानां प्रभुः
निरंतरं तान्स्तनस्पातिगायत्र्यागीयतेयस्याधिपाते
नः प्रवोदकं इति एवमात्माविचारलंबनियोगरूपं
स्तनाविषिवाक्यार्थपत्रस्यापिमेश्वरत्वमेवसमभि
पत्ते विधिनादिस्तयानोमिविश्वस्यपरमेश्वर एवं

© Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri

ग्राम: प्रवृत्ते यस्त्वेन न सकृतो भवेत् ॥ २ ॥ यजेतेनाहिं।
स्यादिमादिश्वेयोयोविधि: कर्तव्येनरश्वविभाग: श्रा
द्धिरितितस्मिन्विधौविधातांग्रतोविविहितार्थवि
ध्यत्वाततफलाविर्भाव: सर्वोपितमेवसतेश्वविरा
त्मातयाविध्यादिरूपतयाभासमेरमर्थः प्रत्यया
विश्वस्यैवोर्धमग्रामोविविश्वसभावपरिस्पंदःप्रवृ
त: सयदिनवत: तत्कृतोभवेत् नोविनानेवभवे
त् प्रकाशाभिन्नंविनाकस्याप्यप्रकाशनादित्यर्थ:
यदाहु: श्रुत्यंतविदः तमेवभान्तमनुभातिसर्वंतस्य
भासासर्वमिदंविभातीतिविधिनैवभावनापिद्वा
पिकृतोनर: यदिश्रुत्यन्तान्तस्योरणसर्वभगवत्स
वंतनस्मकर्मकांडेतुज्ञानमेवनोपदिश्यते कथं
वज्ञानकांडेतुनदेवनिषिध्यते इतिसंशमयति त
त्तिद्वारेण नमस्तेभवतेभ्रांतभ्रांतिसुज्ञायभेदने
ज्ञानानदेवनिहद्देवहत्याविहत्यते हदेव खतंत्र
चेष्टित भवेस्मोरयेसभ्रांता: नधूगायाशाक्तिवशा
द्धामूढा: ततएवचभेदासक्ताकर्मनिष्ठा: तेषामू
र्ध्वकर्त्ताणंतानामेदभ्रांतिभ्रष्टायमिद्धानकर्त्तायो
भिन्नते धंसकाय नयाज्ञानानांनदेपरमाद्वयस्वरूपंवि
ज्ञानमानेदामयपद्धताप्रणमेरदृष्यताद्देपोध्यायोग्य
ति ब्राह्मणप्रमाणांप्रतिविहन्यते श्रुतोदेवेनेतु
भ्यंनम: एवंचयत्सूर्वंपदतनयाकर्मकांडसंबंधभ
गवतोदेयत्वेनदर्शितं तदेवमूर्द्धरूपादेयत्वेनाध्य
पगमात्ज्ञानकांडस्यार्थवादत्वमुच्यते अथवाभग



© Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri

वत्तैव स्त्रष्टादिकृत्म चत्रष्टुषरत्नायैमेताहशा
स्रासर्वंतोवामोहिताः स्थापिताः वदामः अतस्ते
दृशानामस्माकमुन्मेषमात्रेणैव मायां मुक्तासी
मर्थ्यः अस्मामामस्येषांतेष्वमुविनाद ब्रह्मणोपि
भवान्नष्टकस्यैनेशत्वमीशितुः जगत्कल्याण
कल्याणं कियत्त्वमितिवेत्ति कः जगतो विश्वस्य म
ध्ये यत्कल्याणमीशसदाशिवशिवाः तेषामपि
कल्याणरूपाणिविदानंदघनस्वात्मस्वरूपेनत्वग्र
ग्राहकं कियन्माहात्म्यमित्येतत्कोवेत्ति अपरिच्छे
द्यमहिमासौ त्वर्थ्यः यतो ब्रह्मणोपि महाप्रकाश
रूपस्य वेदानयोः स्य भवान् ब्रह्मस्वांतःप्रशांकि
मयत्वेनोत्कृष्टोसि विश्वनिर्माणशक्तिदानेन
हृदकस्य यदुक्तं ममयोनिर्महद्ब्रह्मतस्मिन्
गर्भंदधाम्यहं संभवः सर्वभूतानां ततोभवतिभ
रतेति तथा तं प्रसकमिंदनाथ परं ब्रह्मफल
क्रियत् तथाहृषीकेशो गीतावत्स्यावद्वाक्यं सं
दर्शयति तथाकस्य ब्रह्मादेः शिवांतस्येशितु
त्वनीशः अपितुसर्वस्यैवस्वामी अतस्त्वं कि
मस्मैर्वंप्रभिः किंचस्वयंदिः स्वामिभिस्तथा
सर्वस्यानमम्मेशात्वयुव्द्ध्वाभवाणिवात् दे
ईशप्रभवनशील सर्वेषामिन्द्रादिदेवानांस्था
नेषु संगेमम त्वत्तऽपकर्तृत्वं सर्वंकरोषि य
तोऽहंतरं भवाणिवोद्धरणे जगतोऽस्य शक्तं
त्वं संपादयसि अतः किमस्मैः देवादिभिः॥

एवंगाढभक्तिभरोल्लिखितपरामर्शनचर्वणाप्र
र्पितग्राह्य जयंति मोहमायादिमलसंतालनक्ष
माः शैवयोगकलाकृष्टदिव्यपीयूषविप्रुषः मोहः
आख्यातिमालं बमलमायामायीयं आदिशब्दात्क
र्म एषां मलानां सम्यक्दलने असने शक्ताः
शैवयोगबलेन माहेश्वरसमावेशप्रकर्षेण आ
कृष्टाः मायोदरात् हठादेवानीताः दिव्यपीयूष
विप्रुषः परमानंदकणा अपि जयंति सर्वोत्कर्षे
ण वर्तंते एवमपि यस्यार्थो नावसरेषु सर्वदा समावे
शायैव ममतोऽस्य योगिनीः कारयेदित्याशयेनाह
नाथस्य गीयते यस्यापि यांतेजः प्रबोधके चोदयद
पि कश्चिन्नः सोपि यः समये प्रभुः यस्यामहेशिनः को
प्यादिमपसंवापितेजोवैरयोति वाकशक्तिरूपर्य
नायथावेदमायपिषोसर्वप्रमातॄणामतीनांचा।
दकेतनकर्तव्यात्यवसायग्राहकं गीयते यस्य यत्
स प्रभुः सर्वत्र प्रभवनशीलः कश्चिदस्मांकं स्तुत्यो
न वसर्वांगग्राः पियः सर्वोः अरिहतीः समावेशा
न्माति समन्येप्यरमेश्वरप्रायणायेदृयेन यकक्र
नान्यथामारतयोपसंग्राहयेन समयेषु स्वयस्वा
यमाशयः यदेवं गायमेवं प्रतिपादितं भगवतो
विद्यपीठोदकत्वमहत्त्वं परमिरणुध्यमानैरपि
चमूर्तैः श्रोत्रियैः नावबुध्यत इति नकर्त्वं कैवणाय
समर्थेचोदनेति प्रयवाहृते समावेशशास्त्रार्थमनय
मामेवमर्थो हृष्यियादिमावपिमामेकान्त्यपिये २२

© Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri

भ
२२
22

ऊर्ध्वोगणयापिवाशर्षेनयानेहिसंप्रसन्नः समा
वेशादृशाह्ममायाकालक्ष्येपिशमननिर्मलोभू
नस्यनत्सर्वं करिष्यामि सर्वान्ह्यपूष्यिष्याहिमृते
श्च सर्वसमयमेवस्वरूपाविलेविनमेवधकटयि
ष्यामीत्येनदाह प्रष्ठमूर्ते किमेकस्यामपिमूर्तौ
ननिष्ठिति शाश्वतीऊरुषेयद्वानष्टः सर्वं करि
ष्यामि इत्यिद्धादियजमानानाभिः मूर्तिभिः भग
वानेवस्थितनरनिर्दैनेस्यनामापिनास्तीनष्टमू
र्तिपदाशयः करिष्यामीतितदप्रवचनमेतनत्त्व
कार्येपसंभावनायतः वस्तुतनेपदार्थानांशाये
णार्थक्रियाकरं भवतस्तीशनामापिमोदर्पर्थ
नेसिद्धिदं हेईश सर्वेषांननभुवनतदपिष्ठार
रूपाणांपदार्थानांनिजनिर्मोविततननदर्थक्रि
याक्रमंप्रोपणलोकस्थिमावस्तुनेनपरमार्थः
भवतस्तु धूर्जटे नामापिप्रायनामित्यर्थानि।
रर्थीनिरहष्यानामापिमोहपर्यनोमहासिद्धिंददा
नीतिदेवेरेष्पूयावाग्व्यानाः मायेरोत्पर्कोलो
कस्थितेतेऽङ्कं परमार्थदृष्ट्याविश्वस्यभगव
न्मयत्वेववलगनामितिधनुनि केचाननलोके
नवस्तुवमहिमेमाह सृज्जमृजर्जगाधिरस्या
मामास्मितिमूर्हिने शाकिर्यातेनयानाप्पका
मनस्तीनविसिनः हेनाथ गच्छतिनतोस्याव
गाद्दिदेवपर्यन्तानमनद्धलादिरूपनोचनिजग
न् मोक्षमार्गः तेषदावाधिनस्थानिः संमुखस्य स।

© Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri

प्रतिक्षणमस्मामनेनशाक्योस्मितिनिसेविस्सेनतिवि
विधीमृह्निनेनकापितेनिश्चितं यानेनवसर्वजग
कस्यचित् शक्तिःसामर्थ्येनयानदेकात्मभावना
मेयेनप्रशस्तेनमनसाशुक्लोमनसीकोवानवि
स्मितःसर्वंएवविस्मियमहात्मनेहंकिंनेगमार्च
हिंसानिकथमेभिश्चक्रोतःप्रस्फुरन्परमानेदमय
एवकिंच दुष्करंमकरीकतेदुःखमुखायितनया
एकवीरमस्मानिर्येसनेनस्मरामःस्मरद्विषस्मर।
द्विषमसामान्यमोहोविकारणेनस्मरामःसाभेदन
विस्मरामःयस्यसर्वेपिमीसत्तेगापिभगवतोभेन
कतंप्रशकालात् दुष्करंरूढशक्तिसमावेशाद्वकी
कतेरैतामावेणसंपादयितेनयादुःखेसकलदुःखं
खनिधानेमायायामोहमुखापितंपरमानंदमयी
कतंएकवीणशुनस्मापेतसामरूमयीश्रपति
हता यनश्चैवविधाजनरसामर्थ्योभगवाननप
व जयंतिगीतोयोपासोसेयपुःपरमेश्वरःपना
स्वापिमहात्मानःकीर्यतेशूलकाङरैः महान्शाक्
यानवशेगमिषितसमावेशावशाद्विकस्वरीकृतः।
श्रात्माएवांनेशाकःनीमापदीयननात्मापिब्राह्मी
नावस्थापाकृतिपप्यगतेनशूलकांडरैःकीर्यते
शुनरपिसमावेशपते नहेयमस्यहाहालानाचनत्तर्त
गामश्रीपणःगीतपोलातिसकपोपिनपतिसर्वो
त्कर्षेणवर्तते नतोवोपमानेकिमप्यस्तीतिप्र
नवपालेकोरणार भवानिभवानेवभवधरप

म
२३
23

रंभव सशक्तिव्यूहसंपूर्णत्रैलोक्यारंभसंपत्तिःप
वर्तिप्राग्वत् स्वात्माभिन्नादिशक्तीनोव्यूहनवि
विग्रहणप्रधानभावप्रकाशनेनसंव्यूहनिर्वा
हितेप्राक्तनरूपस्यत्रैलोक्यस्याग्रारंभसंपत्तीयेनस
त्वमेवपादिपंरकेवलसमसाधारणमित्यर्थःअ
नश्च मंत्रीसिमंत्रणीयोसिमंत्रीतत्वतःऊनोपरः
समस्तदेहिनंमंत्रंत्वमेवःस्वयथाभिमोहवि
मोघःकश्चित्तत्फलेनवास्तादिःमननत्राण
धर्मापूर्णाहंविमर्शपरमार्थोमंत्रःसत्वमेवतस्य
स्यसमस्तप्रकाशात्मात्वमेव अस्यमंत्रस्यत्वमे
वपतापरामर्शकत्वमेव अन्यस्यकस्यचिद
पिव्यतिरिक्तस्याभावात् अतश्चसत्वमोहेशः
नेमंत्रमंत्र्यमंत्रयितृरूपमसंदेहिपपूर्वरूपेन
प्रोक्तत्रैविध्यात्मामंत्रोपस्थानयास्याविगलित
मंत्रमंत्रयितृविभागस्तदेकमयपरमवमंत्रैय
उक्तंच श्रीकंठसंहितायां शृणुमंत्रःशृणुमंत्री
नासिहतिकदाचन ज्ञानमूलमिदंसर्वसंसारका
नैवसिद्ध्यति इति यतश्चोदजानेमित्याहमाह
याःसत्वसकलःसमात्मापरस्सोणहंसंसारी
तिकिमीशाघस्वमःसोपिकृतस्त्वपि यरयमम
भावपःप्रकाशावनुःसत्वसकलःनातिकरणी
हविमर्शमयःश्रात्मानतेनाणहंइहताररूपः
संसारीसंसारावस्थावस्थितःकिमहंनैवहग
हे अपितत्वमेवायमहंस्फुटमेवस्फुरामिप्रत्त्र
यानदशायांसमाप्ति॥

© Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri

संस्कारलेनायोंकिंचिन्मात्रदेहादिग्राग्रामेनमनाक्
संसारित्वमेवस्फुरतीत्यकिंस्वमःस्फुटस्यदेहादि
प्रमातृत्वस्याभावेकिंचिदेवभासतेस्वमःसंभाव्य
ते सर्वतोपिचिदेकरूपेणशक्तःयतस्त्वमेवतत्पं।
तुर्यातीतस्फारमयोमयात्मातत्केस्यसमोभासते
तद्भासनाश्रयस्यकस्याप्यभावात् मनस्वेष्यासं।
सारित्वस्यभंगमापिस्फुरणेनासीति सदेवशिवप
वाहं यतश्चत्वमेवाहं सर्वेषांस्फुरन्स्थितःनत्वहं
नामकश्चिद्रूमः किंविकुर्वाणिभुजेवा तेनैर्थंसितारं
भावग्रामेनेन सर्वंकुर्वतस्फल संन्यासिनाप्यतं।
त्वयमेवेश्वर्यंतदेवेकस्माच्छामितिसामात्मात्माहृत
द्भंगितदग्रास्यतेदेकत्वपपातिमतृ त्वपिकर्म।
फलस्यासक्तनामेश्वर्यमीशपत भ्रभंगिश्वस्यस्म
विभागवग्रामोरूद्वेनवस्तादिसमूहः नत्रभवग्राम्ये
उक्तेषांपकर्षवतादस्माद्धेतयच्चननदृग्राम्यस्यवो
त्केचे श्रितपर्वोपपातिमत् श्रनस्यमसुत्वयेतिनात्म
मार्थे पवमीहशवस्तुतत्वपरामर्शोब्रालितःस्वा
त्मानमेवसाक्षमानश्राह् त्वमःकोनापदेहंनेकार्य
नेसंपदनवा योसौसदचितोस्माकंदेवदेवोत्वमेव
मःकृष्णोदेवःसदेवस्यगुणैर्वेदक्रियात्मकःप्रतः।
सविदोविपस्साहमेलेनापनेतुधीरितिश्रीमचोक्त
शीमाहेषोधर्मोसानक्रियासामरसाज्ञाधमोल
तंगोयस्पसोसमाकेरप्यितोवहूभःकोहगित्याहवे
मोकांतापदमपित्वसर्वोहंतकेवामस्परमापित

म
२५
25

सर्वात्मनेनमः अनन्तेश्वरस्य सर्वशक्तेर्लवमेवपि
नीभक्तिरेवयथाभीष्टदेनतिमाह मायामयमलो
पस्यदिव्यस्यज्ञानचक्षुषः निर्दलीकरणेनायन
द्भक्तिः परमोजनं मायैवग्राममयोव्याधिः नत्कर्मे
मलमावरणेनेनग्रंथस्यग्राहनतप्रकाशस्यदिव्य
स्यलोकातरस्यज्ञानचक्षुषः स्फुरणप्रध्यानयनस्य
त्वद्भक्तिरेवपरमम्मंजनेनिर्मलीकरणेस्वरूपा
नीतनविषये अनन्तस्य निर्भयपददानंदमयमे
कंपदस्थायं पदंदेहिमेस्वरूपेणतत्किंयतीत्वमे
देदेव यदि स्वरूपेणपत्नीनिमज्जसंस्थोभव न
तस्य यदानंदमयमहितोयमाह्नेतीयमविनाशि
नीमयंयमिन्नतिसंसारभयनाशिपरिहृषयवा
यमरणाशंकाभयमपिनभवति ईहशंयमद,
विश्रांतिधामतत्स्वस्वरूपंदेहि श्रीत्र्यंबको सास्तर्व
वेशाय किंयतीदमे तेनमायमपिमाविनमेक
याः इतिगाढमकंठितस्यमगणयनिर्भरोक्तिः उ
नरपिभक्तिभरोच्छलितआह अहोविसर्गगंभी
रो घोरः संसारसागरः अहोननरणोपायः परः।
कोपिमहेश्वरः ब्रह्मादिभिरपिदुस्तरनाविसर्ग
गंभीरः घोरोद्भवमयः अतएवकार्यामित्तिमा।
त्रियानिभिरेवलभ्यः विदेकपरमार्थोनि
रूपमः परउपायइतिअनायामयेववर्णितिति
परपारप्रापकः हो अहो ईश अहो अस्मास्वपर्यधन।
नः प्राकारपरिग्रहेस्यसामान्या ॥ ॥

© Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri

त्रिशाखवर्त्तं भगवतः स्तोत्रमाह नमः कृतकृमं
नांतमध्यं मदनमर्द्दिते मस्तकस्य स्वर्गंगाय या
शुक्लार्थकारिणे विशेषापृद्वकरणाउमेदयोः का
लकामयोः निग्रहरूपवासितः देवीकरस्पर्शादि
मस्वनयनानंदास्ववृत्तिमयतामावनत्वेनमगउ
यकारिणं गंगयानितेशिरस्मिधारणानुग्रहरूपवे
वितः इतियथा शुक्लार्थकारित्वं यतपवमाकृतिम
त्वेपित्वमेव विहातिशायीनतां विधातिशाविय
नाभिलाषकानां त्वमेव शरणमित्याह येषर्यत्ता।
नेवैराग्य यमेभ्यो पृष्ठपरिशिष्टानि नाथ शार्थयमान
नांतरहनेकापरागतिः येषधर्मोर्षितत्वं वस्तुस्म
यास्मीतत्वेत्वानेहेयोपादेयवस्तुप्यवसायः वैरा
ग्यंविषयेषु वस्तुसंयमः सत्वगुणोत्कर्षकृतव्यापार
हतः संस्कारः तेभ्यो ब्रह्मादिषपिकृतपदेभ्यउप
रिविहितास्वयवस्थितानि शार्थयमानानां त्वमेवगतिः
शरणं नान्यः अन्येषामेषु पादिवत्तद्वृत्तयत्वनत्वात्
नैवैववातुत्रस्मीहतोष्यर्थयस्मात् त्वयाभिष्टुति
कः शंभोशान्तः कृशाप्रिये त्वरणं त्वदिव्याततृहीनाः
सेवेहत्वाप्तीड्यंनकः श्रासाम्यहारिकिपात्मत्रम
पि कृतोकृतेत्वदिच्छाविनानकोपिब्रह्मविस्मादिः
शक्तः त्वच्छत्रुयहान्नवस्त्वविस्मादिपदेनकोवहे
नः कीदृशोपि यावद्दोहंउशक्तः तउक्तं श्रीमदुखेदे गाली
शाक्तिःपारमेव यथेच्छानत्र यातनयदितितन्यावेस
यानसस्तेविस्पृशानि अन्तस्थ हरयणानिमाणिकष्ठ

© Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri

मूर्धोर्ध्वमस्तकाः नमेयुः कं परं कं वा नमेयुर्न
भ योपनाः हृदम्बुजमेव प्रकाशिताः प्रणतिरेव मालिका
२५ मुकुटमेवार्घ्यं जकरोत्वमपीप्रकृष्टामस्तकाः
25 उन्नतशिरस्काः ये पीयनाः नत्वा वेधा पद्मविणाः
नेकं ब्रह्मविष्णुमहादिके प्रणामे तेन कं वित प्रम
स्तावेय प्रकृतिः कं वा ब्रह्मादिकेन न मेयुः सर्वमे
व स्वप्रणामं सम्पादयेयुः यत्प्रणाम समस्तापं महिम्न
न तथा हि यामेवाशसमारू सर्वविभ्रमनिर्मोकनि
र्भं ममस्तत्प्रदं भवजनोत्रपेऽर्मेध्यमध्यासीणा
स्मिन्प्रभेदे रेतृभेदे महादेव भवतानोऽर्थपेः तत्र
काशसमस्तमस्मध्यंसारभूतं प्रसन्नहृदं प्रानंदर्स
रमंयस्थानं प्रशान्तात्मकरूपमध्यासीयकदात
न्मयीभावाभिषंकीदृशमस्तहृदं सर्वेषां विभ्र
माणां प्रज्ञानानां निर्मोकन मार्गेन यनिष्कंपप्रर
कृतयाल्तं प्रकाशात्मनाश्च भगवतो विमर्शम
यस्मात्तेत्रमेव हृदयभूतं यदाहृस्मश्रीप्रत्यभिज्ञा
काराः चितिः प्रत्यवमर्शात्मा परा वाक् स्वरसोदि
ता स्वातंत्र्यमेतन्मुख्यं तदैश्वर्यं परमात्मन इति
चिरं सकलाविग्नेनत्वराक्तिमपि भक्तानां को
संपदं न प्रस्तते स्यात् रविर्यपीवरहृष्ठोसिमनसो
ध्यगतोपिवा परमार्थफलेनायपरिसृष्णं प्रय
च्छति बकश्चिदपि तावच्चित्रं सकला बहिर्वि
वेन प्रतीतिकेन रूपेणार्थक्रियाकारीति परमेश्व
रः पुनः सर्वसन्निधिः केन नाम रूपेण भक्तानां पर

© Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri

मानंदविकासंस्फुरंतोसते एवमिछविचित्रसंकल्प।
स्यनमसेलभ्योपियेषामतिसौकृसमगतेउपसं
हृतकामायेन्यादिनावाग्यनिष्ठं किंनाभिमयस्यभो
इत्यादिपदेशोभविष्यमथे भिनेष्टपिनाभिनेयादे
मान्हक्रिभविदानंदघनेभगवतस्वरूपमस्वकाष्टा
प्रामभकेभगवदेकमयस्यसर्वेणेवरूपेणापरक
लमदेमेव नविद्यते कोगुणोरपिकसूतनत्वतः को
निर्गुणोपिकः इतिनाध्यनुमंतो किंकिनिंदामेन
मन्माहे नतोगुणाः सर्वज्ञतादिभिः कोपिकोनक
श्चिन भवानिव भवानेनभवेयदीमायकाममा
पितवनास्तीसृके नकथमपिकस्मात नतस्यको
मोनिर्गुणोपिकः सत्वादिगुणसंस्कारेणाग्रस्यदे
नकश्चिदथ्यूक्ष्मप्रार्थः इमनेनोकिंहृदयेनकिंनिंदाप
धवसिनाकिंवालतिमितिनवेनाविषः गुणोपिक
गुणोभुसत्वादिगुणाग्रेकेषामपियानिंदासानत्वमय
नाहिस्वस्यकिंनछेवपर्यवसितागृहात्तिगुणापि
कानिर्गुणाताभ्यांलतिः नापिविशात्मनिपारोनिष्ठि
नेतिमहाहृदयमर्थंनामकिंहृदयेचेदंपर्यालोचयं
तः संदेहदेलामारूढाः संः वस्तुतोहितत्त्वपरिछे
घमूलेनकदाचिन्त्यातिर्निदावानीतिपरमार्थः
नवतेनावदेतत् किंहृदयविमर्शेनेन कीर्तनेप्र
स्तेनावसपयंतमतेः फलेनव नेत्यातमपिकोरये
तंकिमुदानंतगत्यते हेजगन्नतेवशमतोवस्य
परमानंदरूपस्यकीर्तनेनाममशोभारणोपिय।

स
२९
२०

न् प्रसतेसत्ववरदीयानेमेत्स्यप्रश्यात्मनः प्रसादा
न्मुंचमर्कारमयंफलंतमानमविश्रांमेनभुव
नेन ग्राहादयित्तमपिनकश्चित् ब्रह्मादिरपिप
र्यात्मः किमुदानेविनीतेत्वमेवनदानंत्वमस्य
र्थः नहीहशात्स्वामिनः परमिदिलाभवांछयाभु
क्तिमेवप्रार्थयितमाह् निःशेषप्रार्थनीयार्थमा
सिद्धिनिधानतः त्वतस्तुऽकिमेवात्मप्रार्थयेनाप्य
सर्वथा समस्ताभिलषितनिहतिनिधानात्मायप्रा
र्थनीयत्वतः परमेश्वरात्ऽकिमेवसर्वप्रकारप्र
र्थयेनमांकिमपिफलं भक्तेः परमसिद्धिपर्यवसि
तारंभगवन्ममस्कारप्रत्वेनदर्शयति नमस्तेलो
कनाथायत्वभ्यंभवभवच्छिदा त्रिलोकीनाथता
दानेनिर्विनायककृशाकृते त्रैलोक्यनाथायाविशेष
गायतभ्यंनमः यत्वंभवतृषार्तऽकिमत्तापर्वते
र्णीतनाथतादानेविशेषस्वात्मैकचयनेनिर्वि
नायकशक्तिः अन्नगीत्स्वातमः अनश्च निःशेष
क्लेशहानस्पृहनः कपतिसंशये स्वामित्मसीति
निश्चित्यकस्त्वांनशरणंगतः हेपरमेश्वर अविर्य
घशेषक्लेशप्रशमकारणं किंस्यादितिसंशय
सोत्सिमरंत्वमेवेतिनिश्चित्यकः त्वांनश्राश्रितः
सर्वेविवेकिनः त्वामशेषक्लेशनाशिनंमन्वानाः
नित्यऽकिकंचित्रिलोकीनाथनादानरवसर्वक्ले
शप्रयामेपिन्त्वत्तः अतएव भक्ताभोगान्भवंप्रा
र्तिदिनात्समपायरं इत्याशंसमहशोमनश्रामाप्र

© Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri

क्रियतः परं शंभो चिदानंदघनमे भक्तिभाजोऽल
भस्यकस्यचिदेवकेवलमियमाशंभशोभते
कमोविस्मारभवभ्रांतिदिकानिःशेषमयातिप
गियमयवोपनतात्मागमभावकृष्णात्मोगाथुका
पंपदंलस्ययाष्यामीति परमादृषमयेभिपार।
मस्वरेनपस्याण्णमशणास्तराःसयाकरणापुन
रनिहषमेगादिमन्यशास्तनीमानकदाविदपि
विदितनत्वस्यभोगासंगोवंधायभवति यउक्तं
श्रीसंघे तेनशास्त्रार्थचिंतामन्तमावस्थानयः
शिवः भोक्तैवभोग्यभावेनसदासर्वत्रसंस्थितः
इति तेननाथसमेपियत्पोत्रपावामाधसाधु
वा त्वदर्पीनत्वदर्पणासर्वशाबास्मिनिर्ह्रतःदेना
थमोहनमयस्वमेपियकिंचिदेदे मनःकाया
भ्यांकर्पोत्रपावाताचानस्त्रसाधुस्यास्त्वविहितमपि
मरक्षात्रमत्रयसर्वशास्मिनिर्हन :त्वदानंदमय
पव केनत्वदर्पीनत्वदर्पणातमेवविदात्मामहे
श्वराहंसर्वोस्वबोस्वबावस्मास्तसर्वमिदंकरोमी
तीदृथेनत्वदायत्तत्वोन्माहेनत्वदभेदावष्टंभ
मयस्यसमनकापिकुत्रापिकदाचिदपिकद
र्थनाशस्यर्थः नहिसमानानस्यर्शीछन्नीतार
मोनिष्ठामपियजतीतित्वचत्वहाक्रियावतःचित
मेशानमः स्पर्शोमेमवेध्यात्मजातजनः हेईश त्व
नेयस्मोतिवांसर्वेन्द्रियप्रभृतीनामपिवद्वराणा
णांज्योतिः प्रकाशयत् तस्मिन् त्व॥ ॥

म २८ 27

हीयेयास्मिन्विमर्शकाशेषावतः अर्थवयानमेवसम
र्थतः चित्तस्यतमःस्पर्शः आनानेसर्गः वंध्यात्मनाउ
मा इति मत्ये वाक्यार्थस्यात्रकमिनावंध्यायाः स्वतप
वनभवति कर्यं तत्त स्यान्नु जः कनीयोयानाम वेदि
लक्काश्रत्यना सर्वममश्रुयोतेरितिदर्शयतिप्रक
ष्टप्रकाशभूमीन मसानामापितु भवतीत्यवितो।
किः आलावावनप्रकाशानुसरणं नभकाउत्साह
यिमेवरमलप्रसृतिमाह मनोन्यलपदः सोपिस
ष्यमीत्तस्यवत्मनिमनोरथः स्थितोयस्मैसविष्य
शिवमितस्य शिवंशुयोगमयंसंविष्य तत्तपीभाव
आश्रयिष्येरनीदृगतोकिंकोत्साहमयायस्यसंक
ल्पः सोहंमोनाध्यशिवाभेदयामाननः अपवर्गस्या
मार्गेशाकेयास्मिन्नेष्वेतेमायपरमेयस्तद्दितेनल्ल
पदेतिविशानतिजत्तानेक्रियाशक्तिशरणाइतिम
क्रिविषयउत्साहपदाभ्यामीदृशदः संपद्यते यइक
मंसत्यभूयादेः अतिदृशकवंस्तोमिद्रुजयामिम
हेश्वरं इतिसंरंभसंमोगंयमापवोपभुजनत इतिश
वोविश्वोपकरणानिमादितः स्वयमित्यस्माकमभी
ष्टं यदिनमेवमाशयेनाह स्थिरतां तिलयेवीक
रयस्योपक्रियासिद्ध यकेवेशभवकृतिः सतेरेने
रमोत्वने स्थितिर्गनाभोगसंसर्गः उत्पत्तिः शुतेय
नयामूढीकृतानांयय्योवितनभुवनादिमनंनेत
योभोगयरस्यानुषंगआंतानांविश्रांतिदानार्थं
कंविकालेसंहारः तैः विश्वस्योपकारायरहनगति

© Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri

हे ईशस्वामिन् पकेवग्रहितीयावद्भक्तिः सततं
मात्मापदे नेचेतेयणसाधनेपश्यति शङ्केवम
गेन्द्रायया स्वायमालेवोपयबोधयोगपानोध्यान
ध्यात्मापयकर्मिकर्म मायाशक्तेयक्तियोगपाःश
कर्षत्सर्वमध्येयथावस्तुनाने इति यथासेवया
येणविश्वस्थितिमिति संस्कारान्दर्शयसितथानमे
वान्तुयायान्तशृद्धासीमाद् त्रिलोकामिहकर्म
नाचिनाध्यात्मोपनापितः नमेनमोस्तेपरस्त्वनी
शीयमानहृत्वः हेनातः संसारभयप्रशामनरहज
गतिग्राध्यात्मिकाधिदैविकाधिभौतिकात्मना
चितायातापत्रयेणकोननापितः सर्वपवसंतापि
नः पतङ्गाश्छने श्रावस्तस्ताश्चकोशाश्चनकाश्चिन्न
नः पृथ्वी करोतिमालाविकृतीः सर्वपवजिजी
विषुरिति ध्वनस्तेनध्यमेवनस्मैप्रसामानायक।
स्मैविनमः यतस्तनस्याविशेषताप्रमनिर्वाणेप्र।
शमनेप्रसन्नहृदः परमोहेतानेदसमङ्ःनक्रेरे
वनिः सोमामर्हमतिनन्याश्यनास्माकस्वविनेवे।
म्याशयेनाद् कश्चिमापिभवद्भक्तिरकश्चिमफलो
दयानिवद्धावेद्धवेदेषाकिंफलेतिमयोच्यते।
कृत्रिमावासप्रजाध्यानजपादिनिवेमापिया
तयिमहादेवभक्तेः सापित्रस्त्रिमवत्कामा
त्मकफलोदयमयीयत्र नत्रयद्यसौनिवद्धा।
निर्धाजावासमापनानपेक्षामहानुरागोक्षील
तास्यात् नाकिंफलाकेनफलेनपृच्छत ॥ ॥

© Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri

म
२८

रितिव्याख्यातम् । जीवन्मुक्तात्मतत्त्वसमावेशमय्या
स्त्वद्भक्तेरतिरिक्तं फलेन न किमपि कल्पितं शास्त्रेषि
त्यर्थः । अत एव भक्तिशालिनां तत्त्वतरीत्स्येमेयेन ।
सायातिर्गीत्स्येयया । फलेन तद्ज्ञानपदार्थकथाक ।
स्यपारप्यात् हेभ्रुवतश्वत्वः । नवेदेवप्रकाशकं ज्ञानं य
नत्वमीदृशे अन्यतज्ज्ञानमज्ञानमेव प्रकाशरूपधर्मे
योगाभावतरयज्ञानमुच्यते सा गतिः सामस्त्यकद्युतिः ।
यथा सूक्ष्माजरणा नात्मना शरीरवाहिना निर्वर्तया वं
गम्यसे अन्यत् संसारवटपानिनीमायानिरेवं एवं
ज्ञानपूर्वकं क्रियानुष्ठानं तत्त्वं नदेवसम्यक् फलं य
त्वत्कथयास्वत्त्वरूपचर्चायाः सर्वसंपत्त्वदर्वाकत्स
मादृपकल्पायाः प्रकाशज्ञानपरमानन्दविकास
त्मके अन्यत् सर्वं फलं हेयतादृक्फलमेव अतस्त्वत्र
सोऽश्रयपदेन उपरिनोविद्याख्यितः । नदेनत्रायमत
घत्वमीश शरणं मम सर्वेषामीश्वर सदाशिवप्रभृ
तीनां प्राणाश्रयसं उपरितत्त्वरूपेनेनयतदेवप्रभुः
कल्याणं यं त्वयि चिदानन्दघनेत्स्थितिः विश्रान्तिः
ननत्वनात्मिनत्र्यसि अतरायाः मध्यमध्योष्ठिताः
त्वद्ध्यातित्स्पर्शाः तेषां तत्तयेधमाय हेईशत्वामिन
ममत्वमेव शरणं नत्वाक्रुयपायपायानावसरेण
कदाचिदपि मामाप्नोतिः स्पर्शातीमर्थः नदित्यर्थमा
गवत्स्वरूपसंवित्तिनो कालितसमावेशरमेनत्व ।
त्तिमानः सविस्मयमाह गृहेत्याऽऽनमः शर्वेमेवाशी
सात्मपापासः क्रयकालकलामात्रेनयोनवनवायते

शर्वमेवाप्याः महादेवभक्तैः याऽयमाशंसामेव
यंशिवमितिप्रथनामेवस्तुयात्तन्नत्स्मारमः चम
केरणंग्रहोविंश्वसाउतमः पंरस्पृहणीयतयात
णामपितस्मशाकः यःपरकाम्याश्रिकंलामाचे
पिग्रशंसामायेननुचनवायते ग्रपितथतिवलं
नवनवचमकोरमयपथ नविनरसर्वदनवर
नाम्हादनेनरस्यमावहति यत्सेवाशंसायामीह
मासः मङ्गमङ्गरविश्रांतस्येलोकेकल्पनाशतैःक
ल्प्यमपिकेण्येकानिविकल्पाजयुम्जः प्रतिव
णनमन्यमात्स्वमेयभासंयोजनाविधौजनकम
ण्यविश्रांतः प्रविरतपव एतेवमवहायपिमधु
देहादिमाविशन भोतमेवानरहोवमिवयाभा
सयेहहिरितिप्रत्यभिज्ञाकारिकानिरूपितार्थस्थि
माहइत्येचनारिसवेपमात्मभूमिकानिष्ठाभवा
भवानिभवरूपेयेलोकंकल्पनाशतैः भेणीस
हस्रैःकल्पयनसहांपवक्रमवैविभ्रणाभासप
नयिपानिमेवहृत्तयशकाशविदेकपरमार्थ
यवासावमोजयतिसर्वोत्कृष्टोवर्तते कल्पना
शतप्रक्रमक्रमयोनिर्विकल्पत्वतिविसवः कोकोप्य
करोतिग्रसामामः स्ममविनाशार्थनामाह मवते
लाक्रमस्मारवासनावासिताहिना ज्ञानदीपेनद
वंलोकराज्ञस्यापाणिनः हृदयनालोकदीकाभिः
कालेऽयपाश्चिनः स्वदभेदविश्रामात्मकनृत्यण
परपवयेरपंकेननानननलोवचेयपवदीपस्तेन

© Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri

भ
२९
29

नत्ववासञ्जसमादिना। यउक्तं श्रीघविमानभेरवे
पूजनासनगुप्याद्यैर्यामनिः किंयनेहकालिर्वा
कल्पमहायोग्निसाप्रनासादराहुयन्त्रतिकोर
शनज्ञानप्रदीपेनमलमथ्यानितदेववासनव
तीनोस्त्रियनाधापकमातेलभवेतनश्राकाःस
काःयावासनाविचित्राःयमीयमोदिसंस्काराः
नपववन्यमाननावाह्यंपवेष्टनाभिरूक्ताणमानर्व
हनयःनाःदहन्यवश्यंयःतेन पतत्वार्थनामूर
णेवतवभगवनहेलामाशमेवमाह लिमेघम
पियद्येकेन्द्रीणाहेषकरिष्यामि पदर्शवितेनदाश
भाकिंनसंपादयिष्यामि हेशभो नादिक्ष्यैयवत्री
णहोधिनिहनक्रमीवीनसंक्रोशवितेमाहसाम
गुग्रायाणांयदित्तणमेकमपिपदमनुगृहीत्वे
नापिहानेंकरिष्यामि नदाकिंनसंपादयिष्यामि
सर्वाःप्राथनात्नवणेप्रयपैव नउक्तं श्रीमत्स
मुनिइन्द्रायके निमेषान्मेवमायेनततवेयफपल
भवेततः प्रभृतिमुक्तासोनउतनेजन्मवामुया
दिति शतस्य पसंपस्नृकृतहृकमोस्मिमहानसौ
निभावना मेवन्मालेवनानस्यपस्तदालेवनःप्र
मो पवेनत्वदमेदत्तानदपणासमहः।पसःश्र
हमेव नथाकृतंसंपादितंकृतंगुरुष्वार्थशाम्लिल
तणोयेनताहगाहमेव नथामहान सर्वानिशापी
श्रहमेव मनभेदादोषरागवृस्मितः।रेत्रेषाभावर्न
प्रतिपत्तिः नस्यकस्यापिसांतेवनासदर्शाभवति

© Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri

यत्त्वदालंबनः त्वं महेश्वरपदवृत्त्यालंबनं शरणं य
स्य परमेश्वरस्यापि तन्न केनचित् कर्षं दर्शयति शुभाशु
भस्य सर्वस्य स्वयं कर्ता भवानपि भवद्भक्तिस्तु ज
ननी शुभस्यैवेशा केवलं हे ईश स्वतंत्र न केवलं त्व
त्पुत्रको वत्सलादिः शोचितस्य शुभाशुभस्य कर्ता य
वत्स्वयं भवानपि सर्वस्य शुभाशुभस्य विधाता यावत्त्व
तो जगतः कर्ता त्वं न विना भवद्भक्तिस्तु वद्भेदम
यात्मनः शुभस्यैव परं जननी इति भवद्भक्ति पुत्रकेषा
म्मति वृद्धमानः स्यात्तीति शेषो भवद्भक्तिपात्रत्व
वचितो न स्वपनस्य ॰ समावेशमयभक्तिभाजो ज
नास्त्यपास्यति न तन्मात्रस्य परिपाकादिदृष्टकोसो
नापि भवद्भक्तापि त्वानामलस्य कर्मपापपरिपाकत्व
तिपतन् शोकहृदयनाह प्रसन्नेमनसिस्वामिकिं
वेतिविशसे किमन्यत्त्वेशात्मसीदनहिंसितदोला
यते मनः निष्ठ ॰ पुनरपि चरन्दापि लानमेवाह
प्रसादोमनसः स्वामिन्नासि हि स्वलपरपदं शुगतके
हे स्वामिन् मनोसि संवेदने प्रसन्ने परिपक्वमले सं
जातकर्मसाम्येवा सति किं वक्तव्यविशसस्वशक्ति
पातं करोषि तन्नस्यावेशाख्यमपि धाना न स्यात्मा
देशाख्येन मलपरिपाकादिकमासादयेत् इति न
नोदोलायते मनस्तोषि ॥ प्रकृतमेवनिश्चयः या
वदपिधानं स्वरूपगोपनानि मज्जनं ननु वदा तं च
शक्तिपातं नैव केवलमनसः संवेदनस्य
प्रसादेनैन मलपरिपाककर्मसाम्यादि ॥ ॥

© Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri

म० किंचित् तथाहि यदि मलपरिपाकः शक्तिपातस्य
३० हेतुः कर्मसाम्यं वा न चापि तदिहं किंहेतुकं समधि।
30 ष्ठात्री भगवच्छक्तिरिति उद्धेतुकं इति चेत् व्रलेते
न भगवच्छक्तिरेव सततं सानुग्राहिका भविष्यति प्र
हेतुकमिति चेत् सर्वस्य युगपत् किं न भविष्यतीति क
स्मिंश्चित्काले भवतीति चेत् सर्वेषां वैयकोटेस्वनादि
त्वात् कालनियमः किंकृतः किं कर्मः तर्कदावि
कस्य विकल्पं चेत् भवतीति चेत् मलस्य स्वशक्त्या।
निरोधकत्वेनावस्थितस्य जडस्य विजातीयकरणा
नुप्रवेशं विना परिपाकात्मकत्वकार्यजननानुप
पत्तेः कश्चिदेव कालोऽस्य सहकारिकारणमिति चेत्
कोऽसाविति प्रश्नान्तरत्वभावेन परिणामकमलः परिपा
कात्मकं विशेषमेतीति चेत् अत्राप्युपवदामि परि।
णामस्य वा लक्ष्यसिद्धिविरोधिनः कारणस्यानुप्रवे
शं विना तत्परिणामानुपपत्तेः यथा स्वनेरशक्ते
वा रयस्य कर्मभोगाद्वैचित्र्यमुक्तिस्य कालनियमेन
भगवदेककर्तृकं च जगति मायाकलादीनां कर्म
स कार्यकारणभावः न चैवं तद्विष्यतीति चेत्
वाशयवाशान्यायग्राह्यातः यतस्तत्त्वे भगवानेव
स्वानं यत् गृहीतं सकलवाभासो यथा नतनतामता
भवति यथा तत्त्वानि नियतयो वा यथात्मककार्यं
रणभावाभासात्मतापि यतकर्मन फलवैचित्र्या
त्मनापि कर्माभासमयेन नवनवकलकर्मादेः कर्म
यितेजं नतनमस्तीति यथा मायिरभोगवैचित्र्याभा

© Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri

स्यति तथास्तामस्मात्स्यादनुग्रहे वैचित्र्यमपी
ति न तत्र निग्रहानुग्रहे कश्चिदन्योऽस्तीति निरव
द्यपवार्यपदः सत्यपरिकापादिपतत्तत्त्वगकहृषौ
सावद्यपवेति कथमिवं संभावनासामान्यमात्रेणा
ध्रुवमनेनैशके कर्मिके च विरुद्धे समावेले कर्म
णी कथं युगपत्फलदानेऽपि समबलत्वाद्विरुद्धर्वं
श्चनयोः प्रतिबंधात्फलदानाशक्तेर्जातशक्तिपा
तः स्यात् कथं वा तस्मिन्नवसरे कर्मान्तरं फलं न दद्या
ति न स्याभिन्नकालार्जितस्याभिन्न एव परिपाकका
लः इति चेत् तयोरपि भिन्नकालार्जितयोः कथमेक
कालः ईश्वरेच्छातः इति चेत् स च भगवतो ज्ञातेयान्
ग्राहकालतुल्यमेनेन ग्रासमालधायेयस्मतपरि
पाकादिनाविनस्यैवेतन्मापेक्षत्रीसक्षंदाविहृतोप
च मपदं तानेदीतासमर्थनावसरेविचारितं यद्यं
चागमे शुभमलहृदयपयाश्चैतन्निहितिर्भवति न
दपि नैत्रेव निर्वादितामिन्पलमिहा ध्यापिकेनत
देतत्कर्मीकृतमलायकारणोऽकृ निश्चयः पुनरेषो
यमनच्छन्नापिहानेमेवमनसः संवेदनस्यप्रसा
दः नतमतनयोरपाकाद्यपिष्ठानमेवचसिद्धिः त
देवचपरंपदमिति इदमत्र तत्त्वं यद्यपि तन्निशक्तिरे
वभगवतो ज्ञातेऽर्थं गृहीते मकोवाविचभूमि
संसारायोन्निर्कोवत्कृशावामाभास पुनः स्वेच्छेयैव
कांचित्संकोचं प्रशामनेष्टत्वान्न पापस्फुरति इत्येवं त
स्यांपदे यत्कंकेनचिन्महायोगीश्वरेण चैतन्यपरि

म
३८
७१

त्वमिदंनिखिलंदृविश्वंचिभंविदात्मनियदाल
मुपैतिशाश्वत पवंवितेरष्ट्यगेवसंस्थित
त्वाड्क्रोनिर ·· करणःपरमःसमाधिरिति प
वेभगवत्स्वरूपेनानाविधाभिःसूक्तिमंगीभिःस्त
वासर्वदशाहस्त्रविचलैवभगवन्मयातात्विमा
धासनाद्ध वचश्चेतश्चकार्येवशरीरंसमर्पयत्वमो
वत्प्रसादेनतभूयाद्भवद्भावैकभूषणं त्वनलैतो
यद्दिवेवाममत्वद्भावनामयंमेमपंत्र तथासदेवव
त्ततश्चवितनस्स्फारिवितेवशरीराश्रयामिति
तद्धोरणानर्पितेषांचवश्चेश्वतःशरीरणांयत्किं
चिदर्थाभिधानचिंतनपरिस्पंदनादिकार्येतत्स
र्वेसमप्रभोविदानंदघनस्वामिन् त्वत्प्रसादेनव
दैयेनस्वरूपेणापनाशमनानैमेस्वगमेननानि
ममेवभवद्भावत्वमेवपंकेरुहाणांयस्यतादृशंमान
भक्तिशतानांशरणाद्दिप्रद्वत्वयंप्रसिद्धप्रभावस्वना
सौदीरणंपूर्वंलोकस्योकल्पद्रुमपंसेदाभंगया
स्नवांचितामणिंभूरिमनोरथफलप्रदं भक्तित्स्था
लयेशंभोर्भहनारायणोवधात महामाहेश्वरेंव
तथाप्रसिद्धप्रभावःनारायणाख्योभद्रःशंभोःविद
वेदघनस्यात्मप्रहतिज्ञानात्मकानुग्रहकारिणो
भगवतोमहादेवस्यस्तोत्रमेवचिंतामणिंवदि
तवान् कीदृशंभूरीणांमनोरथानांयफलंभगव
त्समावेशलक्षणं तत्प्रददातीयत्त् यतोभक्तिरे
वमहेश्वरैकात्म्यमयतात् तस्मैःपरासंपत ॥

© Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri

तस्माच्छ्रानतपंनिमनिवासभूमिं पतन्तोरश्रवणाव
ठनादिनापरसमावेशलक्ष्मीर्गविशति नित्यमे
वभक्तिभाजश्शतेशिवं गुणाद्विमाजानातोगुणगणा
गरिष्ठःशिवगुणैःकृतोमोदेवात्मानम्भातिगतम
मोजगतिपःसम्भरादितोमांवक्रूवक्रूलभक्ताण्येप
तेपन्ललैतोतनाकार्षैर्विहृतिभिर्नारायणकृतो
श्रीरामेणकृतावसाह्वतिरिक्षेपाकिमर्थैतिमा।
संतश्श्वनर्मसिकृथमर्मिविहृतोकोतिपकर्षेवयत
तेनापिपरगयादिवैस्थितवनैरर्थैर्दनमरामोठ्यान्त
नेश्रीविजेश्वरस्यविमलैसेवाशिरापणी शंभोःप्रक
शवपुषःशार्करिकाजयत्यसौ यामस्फोरसवतनुतेप
रामस्तमयंजगत इतिश्रीमहामाहेश्वरश्रीभटना
रायणविरचितस्तवचिंतामणिविवृतिःसमा।
मः ॥ ॥ कृतिस्तत्रभवन्नितिसकिकाश्मीरशीघ
महामाहेश्वराचार्याभिनवगुप्तपादपद्ममधुपरा
जानकक्षेमराजस्येतिशिवम् ॥ ॥ ८८ ॥



© Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri

32

वेदांत

© Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri